

T.C
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
ZTE-YL-2009-0002

**ÜRETİCİLERİN TARIMSAL YAYIM VE DANIŞMANLIK
HİZMETLERİ İÇİN ÖDEMELERE İSTEKLİ OLDUKLARI
ÜCRETLERİN BELİRLENMESİ:
AYDIN İLİ ÖRNEĞİ**

Gökhan ÇINAR

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Göksel ARMAĞAN

AYDIN-2009

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Gökhan ÇINAR tarafından hazırlanan Üreticilerin Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri İçin Ödemeye İstekli Oldukları Ücretlerin Belirlenmesi: Aydın ili örneği başlıklı Yüksek Lisans tezi 11/06/2009 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

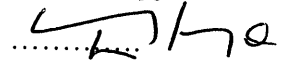
ADI ve SOYADI :

ÜNİVERSİTESİ :

İMZASI:

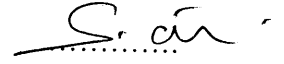
Prof. Dr Tayfun ÖZKAYA

Ege Üniversitesi

Doç. Dr. Cemal ATICI

Adnan Menderes Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Göksel ARMAĞAN

Adnan Menderes Üniversitesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulu'nuntarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Serap AÇIKGÖZ
Enstitü Müdürü

İNTİHAL (AŞIRMA) BEYAN SAYFASI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı: Gökhan ÇINAR

İmza:

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****ÜRETİCİLERİN TARIMSAL YAYIM VE DANIŞMANLIK HİZMETLERİ İÇİN
ÖDEMEYE İSTEKLİ OLDUKLARI ÜCRETLERİN BELİRLENMESİ:
AYDIN İLİ ÖRNEĞİ
Gökhan ÇINAR****Adnan Menderes Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Göksel ARMAĞAN**

Türkiye’de ağırlığı kamu tarafından yürütülen tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri, 5488 Sayılı Tarım Kanunu ile revize edilmiştir. Bu revize sayesinde yayım ve danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesinde konuyla ilgili özel sektör kuruluşlarının da görev alma yetkisi doğmuştur. Uzun yıllardır kamu tarafından başarılı sayılmayacak nitelikte yürütülen bu hizmetlerin görev paylaşımı sayesinde kırsal kalkınma açısından yeni bir ümit ortaya çıkmıştır. Devletin bu sektöre olan tutumu zamanla bu hizmetlerin finansmanından tamamen çekileceği ve sadece tarımsal politikalara yön verme görevi üstleneceği doğrultusundadır. İlerleyen yıllarda özel yayım kuruluşları ile üreticiler gerek finansman, gerekse temel sorunların çözümü konusunda karşı karşıya kalacaklardır. Tüm bu gelişmeler karşısında üreticilerin tutumu ve finansman konusundaki düşünceleri önem arz etmektedir. Bu noktada üreticilerin bu sistem değişikliği karşısındaki tutumu ve ödeyebileceği ücretin belirlenmesi çalışmanın temel amacını oluşturmuştur. Bu amaç dahilinde Aydın iline bağlı 12 ilçede, rasgele seçilmiş 399 üretici ile anket çalışmaları yürütülmüştür. Üreticilerin ödeme isteğinin analizinde koşullu değerlendirme yöntemi, yayım hizmetlerine olan eğilimlerin analizinde ise tobit ve probit analizleri kullanılmıştır. Çalışma sonuçları üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinden yararlanmak için dekar başına yıllık 6.59 TL ödeme isteğine sahip olduğunu göstermiştir. Üreticilerin ödeme isteği ve Aydın iline bağlı 359.494 hektarlık kültür arazisi göz önüne alınırsa devletin yıllık 23 milyon 690 bin 654 TL’lik

bu hizmetlerin yerine getirilebilmesi için kaynak yaratabileceği varsayımı ortaya çıkmış olacaktır. Böylece devletin bu sektör üzerindeki finansman yükü azalacak ve yeni istihdam alanları ortaya çıkacaktır. Üreticilerin büyükbaş hayvan başına düşen ödeme isteği ise yıllık 29.33 TL olarak belirlenmiştir. Üreticilerin gelirlerinin, öğrenim durumlarının, kozmopolitlik özelliklerinin ve organizasyonlara (seminer v.b.) katılım durumlarının tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ödeme istekliliklerine istatistiksel bakımdan anlamlı etki ettiği belirlenmiştir.

Türkiye bölgeler arasında tarımsal üretim yapısı farklı karakteristik özelliklere sahip bir ülkedir. Bu yüzden Türkiye'ye örnek bir model teşkil etmesi amacı ile seçilmiş olan Aydın ilinin haricinde bölgeleri temsil edebilecek başka illerde de benzer çalışmalar yürütülebilir. Böylece değişik tarımsal özelliklere ve sosyo-ekonomik yapılara sahip birçok bölgede bölgenin sosyal yapısına uygun, farklı ücret ve farklı tarımsal politikalar geliştirilme yolu açılabilir.

2009, 76 sayfa

Anahtar Kelimeler: Koşullu Değerlendirme Yöntemi, Ödeme İstekliliği, Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri, Aydın

ABSTRACT**M. Sc. Thesis****DETERMINING THE FARMERS' WILLINGNESS TO PAY FOR
AGRICULTURAL EXTENSION AND CONSULTATION SERVICES: THE
CASE OF AYDIN PROVINCE****Gökhan ÇINAR****Adnan Menderes University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics****Advisor: Assist. Prof. Dr. Göksel ARMAĞAN**

The agricultural extension and consultation services carried out by the public institutions were revised by the Farm Bill numbered 5488. Therefore, private organizations have a chance to provide services for the extension activities through that revision. After the long time inefficient public based extension services, new opportunities came into existence. It appears that the government will withdraw from financing of such services and only undertake the policy issues. In the future, private extension services and farmers will face some difficulties in terms of financing the services. Based on these facts, farmers' attitudes about financing these services are quite essential. The main purpose of this study is to examine the attitudes of farmers and their willingness to pay for such services. For this purpose, a survey was conducted with 399 farmers chosen randomly, out of 12 districts. The contingent valuation method was used to determine farmers' willingness to pay amounts, while tobit and probit methods were used in analyzing the perceptions of farmers. The results indicate that farmers' willingness to pay amount is 6.59 TL/da for extension and consultation services. Based on the farmers' willingness to pay and agricultural land with 359.494 ha, it can be observed that government can create a financial source in the amount of 23.690.654 TL. That way the

financial burden on government will decrease and new employment opportunities will be created. It was found that the farmers' willing to pay for large livestock unit is 29.33 TL per year. The results show that income, education, cosmopolite features of farmers and participation in organizations positively influence farmers' willingness to pay. Turkey is a country where the structure of the agricultural production varies. Thus, similar studies can be conducted in different part of Turkey in addition to the study carried out in Aydin province. Therefore, different pricing policies and agricultural policies can be formed based on the different agricultural and socio economic characteristics of the regions.

2009, 76 pages

Key words: Contingent Valuation, Willingness to pay, Agricultural Extension and Consultation Services, Aydin

ÖNSÖZ

AB ve ABD gibi gelişmiş toplumlarda tarımsal kalkınma için tarımsal yayım hizmetleri ön şart olarak görülürken Türkiye’de devlet politikaları gereği tarımsal yayım hizmetlerine yeterince önem verilememiştir. Üreticilerin çoğu atalarından kalma yıllar öncesinin teknikleri ile üretimlerini gerçekleştirmektedirler. Bu durumu değiştirmeye yönelik yapılan tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin değiştirilmesine dair yönetmelik değişikliğinin ne gibi sonuçlar getireceği ilerleyen yıllarda görülecektir. Fakat tarımsal üretim çalışmalarının bu işin tahsilini yapmış kişilerin önderliğinde ve ışığında yürütülmesi şüphesiz Türk üreticisinin daha modern üretim koşullarını yakalamasında basamak oluşturacaktır. Türkiye tarımsal yayım konusunda yeni bir döneme girmiştir. Çalışmamın bu yeni dönemde oluşacak soru ve sorunların çözümüne katkı sağlaması en büyük temennimdir.

Gerek tezim gerekse araştırma çalışmalarım esnasında engin bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösterici olan Bölüm Başkanımız değerli hocam Doç. Dr. Cemal ATICI’ya bana vermiş olduğu destekten dolayı sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisansım aşamasında benden hiçbir yardımı esirgemeyen sempatik hocam Yard. Doç. Dr. Renan TUNALIOĞLU’na sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmalarım esnasında benimle odasını paylaşan Araştırma Görevlisi Altuğ ÖZDEN’e ve tezimde jüri olarak tezimin şekil almasında bana yardımcı olan Prf. Dr. Tayfun ÖZKAYA’ya teşekkürü bir borç bilirim.

Tez konumun seçiminden, tezimin son aşamalarına kadar bana sabır, itina ve hoşgörü ile yardımcı olarak bilimsel bir çalışmanın nasıl yapıldığını bana öğreten değerli hocam Yard. Doç. Dr. Göksel ARMAĞAN’a sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak ulaşılmış olduğum noktada emeği geçen canım anneme, biricik babama, tatlı ablamlara ve iyi yürekli abime teşekkürler....

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	i
İNTİHAL (AŞIRMA) BEYAN SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
EKLER DİZİNİ.....	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Önemi	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı	6
2. KAYNAK ÖZETLERİ	7
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	13
3.1. Materyal	13
3.2. Yöntem.....	14
3.2.1. Araştırma alanının ve üreticilerin seçiminde izlenen yöntem.....	14
3.2.2. Verilerin analizinde izlenen yöntem	16
4. BULGULAR.....	20
4.1. Üreticilerin Genel Özellikleri.....	20
4.2. İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	23
4.2.1. Nüfus ve işgücü.....	23
4.2.2. İşletmelerin hayvan varlığı.....	23
4.2.3. İşletmelerin bitkisel üretim varlığı.....	24
4.3. Üreticilerin Tarımsal Yayım İhtiyaçları.....	25
4.4. Üreticilerin Özel Tarımsal Danışmanlık Sistemi İstekleri.....	32
4.4.1. Üreticilerin özel tarımsal danışmanlık sistemi için ödemeye istekli oldukları tutar	33
4.4.2. Üreticilerin özel tarımsal danışmanlık hizmetleri için ödeme istekliliğine etki eden faktörler (Probit Analizi)	36
4.4.3. Üreticilerin özel tarımsal danışmanlık hizmetleri için ödemek istedikleri ücret tutarına etki eden faktörler (Tobit Analizi)	39
4.5. Üreticilerin Geleceğe Yönelik Hedefleri	41
4.6. Üreticilerin Örgütlenme İle İlgili Düşünceleri	46
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	50
KAYNAKLAR	59

EKLER.....	65
Ek 1: Anket Soru Formu	65
Ek 2 : Analiz Sonuçları (Gretl)	72
ÖZGEÇMİŞ	76

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADAS	Agricultural Development and Advisory Service (Tarımsal kalkınma ve danışmanlık hizmeti)
DVL	Dienst Landbouw Voorlichting
EUREPGAP	Euro Retailer Produce Working Group Good Agriculture Practice
WTP	Willingness To Pay (Ödeme İsteği)
CVM	Contingent Valuation Method (Koşullu Değerlendirme Yöntemi)
LBM	Lower Bound Mean (Düşük Ödeme Sınırı)
US \$	Amerikan Doları
TL	Türk Lirası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1 Örneklemeyi oluşturan ilçeler ve köyler (Sayı)	15
Çizelge 4.1. Üreticilerin genel özellikleri (Ortalama ve Standart Sapmalar)	20
Çizelge 4.2 Üreticilerin kozmopolitlik özellikleri (Yüzde ve Ortalamalar)	21
Çizelge 4.3. Üreticilerin kozmopolitlik özellikleri (Yüzde ve Ortalamalar)	22
Çizelge 4.4. İşletmelerdeki hane Halkı Nüfus Oranları (Yüzde ve Ortalamalar)	23
Çizelge 4.5. İşletmedeki hayvan varlığı (Ortalama ve Standart Sapmalar)	24
Çizelge 4.6. İşletmedeki Bitkisel Üretim Varlığı (Ortalama ve Standart Sapmalar)	24
Çizelge 4.7. İşletmedeki Bitkisel Üretim Geliri (Ortalama)	25
Çizelge 4.8. İşletme sahiplerinin tarımsal yayım ihtiyaçları (Sayı ve Yüzde)	26
Çizelge 4.9. Hayvancılıkla uğraşan işletmelerde tarımsal yayım ihtiyaçları (Sayı ve Yüzde)	28
Çizelge 4.10. Üreticilikle İlgili Teknik Bilgi Beklentilerinin Karşılanmasının Öncelik Sıralaması (Sayı ve Yüzde)	29
Çizelge 4.11. Bilgi ve beceri arttırmadaki tercihleri (Sayı ve Yüzde)	31
Çizelge 4.12. Üreticilerin yayım hizmetlerini alma tercihleri (Sayı ve Yüzde)	32
Çizelge 4.13. Üreticilerin ödeme isteğini değiştiren alternatifler (Sayı ve Yüzde)	33
Çizelge 4.14. Üreticilerin Bitkisel Üretim İçin Yayım Hizmetlerine Ödeme İstekliliği (TL/Dekar)	34
Çizelge 4.15. Üreticilerin büyükbaş hayvancılık için yayım hizmetlerine ödemedeki isteklilik (TL/Hayvan Sayısı)	35
Çizelge 4.16. Üreticilerin probit analiz verileri (Bağımlı değişken üreticilerin bitkisel üretim alanında tarımsal yayım hizmetlerine olan ödeme isteği)	38
Çizelge 4.17. Bitkisel üretim yanında hayvancılıklıda uğraşan üreticilerin probit analizi (Bağımlı değişken üreticilerin hayvansal üretim alanında tarımsal yayım hizmetlerine olan ödeme isteği)	39
Çizelge 4.18. Bitkisel Üretim için-Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Tobit Modeli Sonucu (Bağımlı değişken yayım hizmetleri için ödenen tutar)	40
Çizelge 4.19. Hayvansal Üretim için-Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Tobit Modeli Sonucu (bağımlı değişken yayım hizmetleri için ödenen tutar)	41
Çizelge 4.20. Üreticilerin Geleceğe Yönelik Bireysel Hedefleri (Sayı ve Yüzde)	42
Çizelge 4.21. Üreticinin geleceğe yönelik işletme hedefleri (Sayı ve Yüzde)	44
Çizelge 4.22. İşletme sahibinin örgütlenme ile ilgili düşünceleri (Sayı ve Yüzde)	47

EKLER DİZİNİ

Ek 1: Anket Soru Formu	63
Ek 2 : Analiz Sonuçları (Gretl)	70

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Tarımsal yayım, tarımsal üretimi arttırmak ve tarım politikaların şeffaflığını sağlamak amacı ile modern ve bilimsel çalışma teknolojilerinin araştırma ve sonuçlarını, üreticilerin kullanabileceği formlara uyarlamak şeklinde tanımlanabilmektedir (Van Den Ban and Hawkins, 1996).

Resmi olmayan ilk tarımsal yayım hareketleri 1914 yılına kadar ABD’de yapılan üretim maliyetlerinin düşürülmesine yönelik dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma çalışmaları olarak nitelendirilmiştir. Bu dayanışma hareketleri üreticilerin sergiler, toplantılar, yarışmalar ve benzer etkinlikler oluşturmasını sağlamış, ilerleyen yıllarda etkinlikler kendilerini üniversiteler ve üreticiler arasında koordineli bir bağa bırakmıştır. Böylece ABD’de tarımsal açıdan başarılı bir çalışma ve araştırma sisteminin temelleri oluşturulmuştur (Adams, 2001).

Türkiye’de ise; ilk tarımsal yayım çalışmaları cumhuriyet dönemi öncesine dayanmakta, fakat tarihsel gelişim süreci içerisinde tarımsal yayım hizmetleri için tam bir sistem oluşturulamadığı gözlenmektedir.

Örneğin, ABD 1947 ve sonrası yıllarda, Truman ve Marshall Planı kapsamında Türkiye’ye birçok inceleme uzmanı göndermiş sonuçta 2. Dünya Savaşı sırasında yıkıma uğramış olan Avrupa’nın inşasında, Türkiye’nin tarım ürünleri ve madencilik kapsamında katkıda bulunabileceği görüşü dış yardım çevrelerinde egemen olmuştur. ABD’den yapılan yardımlar ve 1945 yılında çıkarılan Çiftçiyi Topraklandırma Yasası çerçevesinde Türkiye’de traktör sayısı hızla artmış, beraberinde işlenen toprak mülkiyeti genişlemiştir. Fakat ilerleyen yıllarda traktör konusunda yeterli teknik hazırlığın ve teknik bilginin olmayışı; gübreleme ve sulama gibi tarımdaki diğer girdilerin uygun nitelikte kullanılamaması verim artışını sınırlamıştır (Kepenek ve Yentürk, 1995).

Türkiye’de alet ve makine kullanımındaki teknik eğitimi ve tarımda kullanılacak diğer girdilerin eğitimini verebilecek tarımsal yayım ve haberleşme sisteminin yeteri kadar gelişmiş olmaması; o dönemde tarım sektöründe oluşabilecek bir ekonomik sıçramayı dizginlemiştir.

Bu durum yeni teknolojileri üreticilere açıklamak, üretim ve üretici gelirini arttırmak amacı ile; geliştirilmiş üretim faktörlerinin nasıl kullanılacağını öğretmek için yayım hizmetlerine ihtiyaç olduğunu kanıtlamıştır (Benor *et al.*, 1988).

İlerleyen yıllarda; ortalama arazi büyüklüklerinin giderek azalması, buna karşın dünya nüfusu ve bu nüfusu doyurma kaygısının giderek artması, küresel ısınmaya bağlı olarak iklim, su gibi sorunların her geçen gün tarımı daha ileri düzeyde tehdit etmesi dünya tarımını alternatif çıkış yolları aramaya itmiştir.

Tarım hizmetine açılabilir alanların artık maksimum düzeye yaklaşması birim alandaki üretimi (verimliliği) arttırmanın sorunlara yönelik anahtar kelimelerden biri olacağı kanısını doğurmuştur. Tarım sektöründe verimliliği arttırmanın tartışmasız yolunun, yeni bilgiler ortaya koyabilmek ve bu bilgileri üreticilere aktarabilmekten geçtiği düşüncesi üreticiler ve araştırmacılar arasında bir köprü görevi gören tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin önemini daha net ortaya çıkartmıştır.

Günümüzde ise; tarım sektöründe sürdürülebilir tarım önem kazanmış, uluslararası rekabet artmış, artan işgücü verimliliği, tarımda istihdam olanağını azaltmış, tarımsal araştırmalar sayesinde verimliliği arttırmaya yönelik birçok yeni teknolojiler geliştirilmiştir (Van Den Ban, 1999).

Tüm bu gelişmeler ve artan toprak işleme çalışmaları beraberinde yeni sorunları ortaya çıkarmıştır. Üretimde kalite ve çevre konuları artık gelişmiş devletlerin tarım politikalarının iskeletini oluşturmuştur. AB’de özellikle Gündem 2000 ve sonrası yapılan reform hareketlerinde kırsal alanları ve çevreyi geliştirmek için; desteklemede çevreye zarar vermeden üretim yapma şartı aranması bu değişimin en önemli göstergesidir.

Sadece devlet politikaları değil; örneğin Avrupa ülkelerince büyük perakendeci kuruluşlar tarafından, tarımsal kimyasalların kullanımının azaltılması ve tüketici sağlığının korunmasına dayalı “Avrupa Perakende Sektöründe İyi Tarım Uygulamaları” (EUREPGAP) toplumsal örgütlerinde gıda üretiminde sağlık konusuna verdiği önemi göstermektedir (Sayın ve ark., 2004).

Yalnız gelişmiş ülkelerde değil, gelişmekte olan Türkiye’de de, tüketicilerin kimyasal içeren gıda ürünlerine karşı endişeli oldukları gözlenmektedir (Akgüngör ve ark., 1999)

Türkiye’nin genel itibariyle tarımsal üretim yapısı henüz Gündem 2000 ve sonrası reformlara ya da EUREPGAP gibi kalite testlerine uyum sağlayabilecek durumda değildir. İlerleyen yıllarda bu tür sağlık ve kalite uygulamalarına diğer dünya ülkelerinin de geçebileceği düşünülürse; kalite standartlarını yakalayamayan Türkiye’de tarımsal ihracat konularında büyük sıkıntılar yaşanacağı açıkça görülmektedir. Bu noktada; dünyada meydana gelen tarımsal politika değişimlerinde ülke politikalarına yön verebilmek için tarımsal yayım hizmetlerine muhakkak ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsanlığın yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli temel öge olan beslenme ihtiyacı sürdüğü müddetçe tarım sektörü var olacaktır. Tüm bu açılımlar göstermektedir ki; gelecekte de; geçmişte ve günümüzde olduğu gibi tarım sektöründe soru ve sorunlar sürekli şekil değiştirecek fakat varlığını koruyacaktır. Bu soru ve sorunların cevabının bir köşesini ise; geçmişte ve günümüzde olduğu gibi tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri oluşturacaktır. Bu bağlamda çalışma konusu önemlidir, çünkü tarım ve tarımsal kalkınma için, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri vazgeçilmez unsurdur.

1.2. Araştırmanın Önemi

Van De Ban (1998)’a, göre devlet tarafından desteklenen yayım hizmetlerinin amacı gıda üretimini arttıracak teknolojilere sahip olmak ve kendine yeterlilik politikasını teşvik etmektir. Türkiye’de de benzer politikalar tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin devlet tarafından yürütülmesini sağlamıştır.

Türkiye’de oluşturulan tarımsal yayım sistemi şöyle açıklanabilir. Tarımsal yayım hizmetleri için birinci derecede sorumlu ve yükümlü olan devlet organı Tarım Bakanlığı’dır. Tarım Bakanlığı kuruluş kanununda tarımsal yayım görevi Tarım İl Müdürlükleri bünyesindeki Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şubelerince yürütülmektedir. Bu şubeler il yayım görevlerini yürütmek, il yayım programını hazırlamak ve önder çiftçi yetiştirmek amacıyla hazırlanan programları uygulamak gibi görevleri üstlenmişlerdir. Çiftçi Eğitimi ve Yayım şubelerinin yanında ülkemizde; tarıma girdi sağlayan gübre sanayi, ilaç sanayi, tarım alet-makine sanayi ve yem sanayi gibi özel firmalar da kendi ürününü benimsetme ve bilgilendirme çalışmaları ile yayım çalışmaları sürdürmektedir (Yavuz, 2000).

Ancak 8 Ekim 2006 tarihinde 5488 Sayılı Tarım Kanunu gereğince yapılan tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine dair yönetmelik değişikliği ile tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri kamu tekelinden alınmıştır. Gerek kamu açık ve giderleri dolayısıyla devletin finansman zorluğu çekmesi, gerek bugüne kadar devlet tekelinde olan bu hizmetin etkinliğinin ve başarısının tartışmaya açık olması, gerekse AB uyum yasaları kapsamında yapılan çalışmalar bu hizmetin uygulanmasında ve finansmanında değişiklik yapılmasına neden olmuştur. Bu değişiklik ile yayım ve danışmanlık hizmetlerinin, hem kamu tarafından; hem de konuyla ilgili kuruluşlar (ziraat odaları, kooperatifler, birlikler, dernek ve vakıflar, özel şirketler) tarafından yürütülme olanağı sağlanmıştır (Resmi gazete, 2006).

AB’ye bağlı ülkelerinin çoğunda tarımsal yayım hizmetlerinin finansmanı üretici ve yayım hizmetini yürüten kurumlar arasında paylaştırılmış, kamunun yükü hafifletilmiş, devlet verdiği teşvik ve benzeri yaptırım uygulamaları ile yayım kuruluşlarının da görüşleri doğrultusunda tarım politikalarına yön verme rolü üstlenmiştir. Türkiye’de de; benzer bir sistem ile devlet üreticiyi, destekleme yoluyla tarımsal danışmanlık hizmetlerini yürütecek olan yeni kurumlarla çalışmaya teşvik etmeye çalışmaktadır. Böylece yapılan bu yürütme değişikliği üreticilerin bilinçli ve kontrollü üretim yapma yolunu açacaktır. İlk etapta devlet tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinden yararlanması için üreticinin ödemesi gereken ücretin %75’ini karşılama, üreteceği birçok

ürüne yeni danışmanlık servisleriyle çalışma yoluna gitmesi halinde destek vereceği konusunda açıklama yapmıştır (Taslak Tebliğ, 2007).

AB ülkelerinde; üreticiler yayımın finansmanına büyük oranlarda katkıda bulunmaktadır. Örneğin bu oran Danimarka'da ve Fransa'da %80, Finlandiya'da ise %50'dir. Hollanda'da ise kamu 2001 yılından itibaren yayım kuruluşu olan 'DLV' herhangi bir katkı yapmamaktadır. Yine aynı şekilde İngiltere'de ADAS isimli yayım kuruluşu devletten herhangi bir finansman desteği almadan yayım çalışmalarını yürütmektedir (Çukur, 2007).

Bu durum, ilerleyen yıllarda Türkiye'de de, devletin finansman konusunda kısmen ya da tamamen bu sektörden çekileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Devlet ilk önce belirli teşvik ve desteklerle üreticiyi özel ve tüzel yayım hizmetleri verecek kurumlarla çalışmaya yönlendirip ilerleyen yıllarda tamamen veya kısmen AB ülkelerindeki gibi bu sistemi devretmeyi düşünmektedir. Özel yayım hizmetleri sistemine geçiş aşamasında olan ülkelerde yapılan çalışmalar bu konunun üreticiler açısından ne kadar hassas ve faydalı olduğunu göstermektedir.

Yapılan bazı çalışmalar özel yayım hizmetlerinin sürdürülebilir tarım, pazar geliştirme ve karlılık konularında üreticiye yardımcı olabildiğini göstermiştir (Suluman *et al.*, 2005). Benzer şekilde Avusturya'da ve dünyanın birçok ülkesinde yapılan çalışmalar sistemin başarı getirdiğini göstermektedir (Marsh ve Pannell, 2002; Umali ve Schwartz 1994).

Bu noktada Türkiye'de bu yürütme değişikliğinden haberi bile olmayan çoğu üreticinin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ücret ödemeye istekli olup olmadıklarını ortaya koymak sistemin ne denli randımanlı yürüyeceğinin göstergesi olacaktır. Türkiye'de bu sistemin randımanlı olması hem devletin bütçe yükünü hafifletecek, hem tarımsal yayım hizmetlerinin gerçek anlamda yapılabilmesini sağlayacaktır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Özel tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin finansmanı için,

- Üreticilerin ödemeye istekli olup olmadıklarını ortaya koymak,
- Bu hizmetleri hangi kurum veya kuruluştan almak istediklerini ortaya koymak,
- Eğer ki, bu hizmetleri almaya isteklilerse ne kadar ücret ödeyebileceklerini ortaya koymak çalışmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır.

Bu ana amaç kapsamında çalışmanın diğer amaçları ise şöyle sıralanabilir

- Sosyo-ekonomik ve kişisel özelliklerini ortaya koymak,
- Üreticilere ait işletmelerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyaçlarının ortaya koymak,
- Üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin düzenlenmesine dair yönetmeliğe bakış açılarını ortaya koymak,
- Üreticilerin örgütlenme ile ilgili düşünce ve görüşlerini ortaya koymak.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Dinar (1996) yapmış olduğu çalışmada Nikaragua'daki ücretli yayım hizmetlerini sağlamanın maliyetini ve bunun performansını ölçerek bu verileri ücretli yayım sistemine uygulamıştır. Veriler özel ve kamusal olarak karşılanan yayım hizmetlerinin kalitesini karşılaştırmak için yeterli olmamasına karşın eldeki veriler yayım hizmetlerinin maliyetinin zamanla düştüğünü göstermiştir. Sonuç olarak, ücretli yayım hizmetlerinin Nikaragua gibi oldukça fakir bir ülkede bile pozitif etki gösterdiği ortaya atılmıştır. Nikaragua'daki oldukça yüksek maliyetli iyileşme oranları ve iki ücretli yayım programının ekonomik performansı fakir üreticilerin bile ekonomik güçlerini arttıracak ve hayatlarını kazanmalarını sağlayacak hizmetler için ödemeye gönüllü olduklarını göstermiştir.

Agbuma (2000) yapmış olduğu çalışmada tarımsal yayım hizmetleri için kavramsal çerçeve sunmuştur. Araştırma ve yayım hizmetleri arasındaki bağlantıya ve bu bağlantının nasıl arttırılabileceğine yoğunlaşmış olan çalışma yedi ülkeyi baz almıştır. Bu ülkeler Endonezya, Japonya, Kore (Güney Kore), Meksika, Nijerya, Tanzanya ve Tayland'dır. Yapılan çalışmada araştırma ve yayım hizmetleri arasındaki bağlantıyı etkileyen faktörlerin, tarımsal araştırmayı yöneten kurumsal düzenlemeler, her bir ülkedeki yayım hizmetleri bağlantıları, üreticilerin sorunlarını belirleyen prosedürler, araştırma konularının ne şekilde belirlendiğini ve idari dereceler olduğu ortaya atılmıştır. Sonuçta çalışma, gelişmekte olan ülkelere politika değişimlerinin, kurumların yeniden organize edilmesinin ve güçlendirilmesinin, tarımsal yayım hizmetleri ve tarımsal araştırma arasındaki bağı arttırdığı sonucuna varmıştır.

Van Den Ban (2000), yapmış olduğu çalışmada tarımsal yayımı finanse etmenin alternatif yollarını ve farklı finansal mekanizmaların üreticilere yapılan yayım desteği çeşidini nasıl etkileyebileceğini incelemiştir. Çalışma, tarımsal yayım için alternatif fon mekanizmalarının yayım organizasyonlarındaki bilgi akışını; bu bilgi akışının ise yönetimi, yayım organizasyonlarının hedeflerini, yayım iletilerinin seçimini, yayım metotlarını ve yaklaşımlarını, hedef kitle ve yayım organizasyonlarını yönetimine ilişkin

hipotezleri öne sürmüştür. Birçok ülkede çeşitli organizasyonların farklı şekillerde finanse edildiği çoklu formlar gelişmiş, bu formlardaki özelleştirmenin arzu edilip edilmediğinin ise; istihdam üretkenliği, yiyecek üretiminde fazlalık mı, açık mı olduğu ve yayımın tüketiciler açısından yiyecek fiyatlarına bir etkisi olup olmadığı gibi unsurlara bağlı olduğu sonucu ortaya atmıştır.

Halloway and Ehui (2001) Etiyopya’da yapmış oldukları çalışmada; yayım hizmetlerinin maliyetini ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Bu maliyet hesabı için üretici kayıt sisteminden alınmış bilgiler esas alınmış; üreticiye ziyaret sayısı, yol ücretleri ve tüm masraflar göz önüne alınmış ve tarımsal yayımcı maliyeti ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca tarımsal yayımcıların vermiş olduğu direktifler doğrultusunda kooperatifleşen ve küçük süt üreticilerinden büyük mandıralar kurarak kar elde eden üreticilerin kar marjları oranında ileriki yıllarda tarımsal yayım hizmetlerinin özelleşebileceği varsayımı ile tarımsal yayım hizmetlerini veren kişilere verilebileceği ödeme isteği eğilimi araştırılmıştır. Sonuç olarak çalışma başarılı bir özelleştirmenin sabit bir maliyet miktarına dayandırılarak gerçekleştirilebileceğini ortaya koyulmuştur.

Whitehead *et al.* (2001), Kuzey Kalorina ’da yapmış oldukları çalışmada tarımsal yayım hizmetleri ve tarımsal araştırmalar için halkın ödemeye istekli olduğu ücret miktarını saptamışlardır. Ödeme isteğinin belirlenmesinde koşullu değerlendirme metodunun kullanıldığı çalışma, hane halkının 77\$-142\$ arasında ücret ödemeye istekli olduğunu göstermiştir. Kuzey Kalorina’da 2.83 milyon kişinin yaşadığı göz önüne alınarak, yiyecek üretimi ve su üzerine yapılan araştırma ve yayım programlarına 218-401 milyon dolar kaynak ayrılabilceği varsayımı ortaya atılmıştır.

Marsh *et. al.* (2002), yapmış oldukları çalışmada kamu ve özel sektördeki yayım hizmetlerinin ekonomik açıdan net getirilerini Batı Avustralya’daki farklı bölgelerdeki lubin (hayvansal yem olarak kullanılan bir bitki, acı bakla) alım kriterlerine bakarak incelemişlerdir. İstatistiki analizlerine göre, yayım hizmetlerinin ekonomik faydaları, kamu sektörü kayıtlarından öğrenilen yayım maliyeti ve özel sektördeki yayım ajanslarından edinilen bilgiler ışığında yayım hizmetlerinin maliyeti ile birleştirilmiş,

özel ve kamu sektörlerinin araştırma alanında net tarımsal yayım yatırımı değerini hesaplamak için kullanılmıştır. Sonuçta; hem kamusal hem de özel yayım aktivitelerinin üreticilerin lupin alımına etki ettiği saptanmıştır. Fakat bu etkinin normal dağılım göstermediği gözlenmiştir.

Lusk and Hudson (2004) yaptıkları çalışmada ödeme isteği yöntemlerine kısa bir giriş vererek ödeme isteğini ölçmek için farklı yöntemlerin tartışmasını açmıştır. Çalışma genelde çevresel ve deneysel değer biçme konularında kullanılan bu yöntemlerin ne kadarının (her birinin kendine has özellikleri olan) tarım-ticareti uygulamalarına geçirilebileceğini ele almıştır.

Roe *et al.* (2004), yaptıkları çalışmada, katılımcıların tarımsal yayım programları için ödemeye istekli oldukları ücret miktarını hesaplamışlardır. Çalışma için koşullu değerlendirme metodu kullanılmış ve değerlendirme formlarından toplanan veriler Ohio State Üniversitesi tarafından yürütülen toplantılar için adapte edilmiştir. Bunu izleyen analizler katılımcının avantajlarının programı yürütmenin maliyetini geçtiğini öne sürmüştür (avantaj-maliyet oranı 1.07 tutucu tahminler altında ve 1.74 ılımlı tahminlere göre). Çalışma aynı zamanda alternatif program ücretlendirmesinden yola çıkarak gelir potansiyelini araştırmış ve farklı kesimlere erişmek amacıyla farklı programları geliştirmesi gerektiği kanısını ortaya atmıştır.

Swallow *et al.* (2004), Rhode Island'da yapmış oldukları çalışmada tarımsal deney yapan enstitülerdeki bilim çalışmalarını her ay yapacak olduğu toplantılarla üreticilerin ücret karşılığı bilgi aktarma programına olan isteğini ölçmeye çalışmışlardır. Sonuç olarak üreticilerin %75'ten fazlasının gelirlerinde %20'lik bir artışa karşılık kişi başına 20 dolar ücret ödemeye istekli olduğu saptanmıştır.

Budak ve ark. (2005), Türkiye'de yapmış oldukları çalışma ile Adana ilindeki hayvansal üretim yapan üreticilerin devlete bağlı bulunan yayım hizmetleri için ekstra ücret ödeyerek daha fazla yayım hizmeti almaya gönüllü olup olmadıkları araştırmışlardır. Yöntem olarak koşullu değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Rasgele toplam 6 köyde, 80 kişi ile yüz yüze görüşülmüş sonuç olarak üreticilerin %52.5'inin yayım hizmetleri

için ekstra ücret ödemeye istekli olduğu ve bu istekliliğe eğitim durumunun etki etmediği, üreticilerin hayvan sayılarının ise pozitif etki ettiği saptanmıştır.

Horna *et al.* (2005) yapmış oldukları çalışmada üreticilerin tohum ve yeni pirinç çeşidi seçimlerini, Nijerya ve Bern'de tohumlarla ilgili bilgiler için ödemeye gönüllü oldukları ücret miktarını incelemişlerdir. Çalışmada, üreticilerin pirinç tohumu alternatifleri arasından seçimlerini tahmin edebilmek için birleşik analiz kullanılmıştır. Üreticiler, kendi sosyal ve ekonomik karakterlerine göre, aynı zamanda kendilerinin de pirinç satıp satmadıklarına bağlı olarak, tohumun özelliklerinden elde ettikleri faydaya göre bir çeşidi diğerine tercih eden tohum tüketicileri sayılmışlardır. Tercihleri ve pirinç tohumu için ödemeye gönüllülüğü ölçmede koşullu değerlendirme metodu kullanılmıştır. Özelliklerin tohumla ilgili bilgi içeren ya da içermeyen sınır değerlerini ölçmede probit regresyonu kullanılmıştır. Bilgi için ödemeye gönüllülük, pirinç tohumu için ödemeye gönüllülüğün analizinden elde edilmiştir. Sonuçların araştırmayı ve ara bölgelerdeki tarımsal yayım hizmetlerini yeni pirinç çeşitleri için finanse etmede önemi rol üstlendiği ortaya çıkmıştır.

Nambiro *et al.* (2005), Kenya'da 250 çiftçiyle yapmış oldukları çalışmada; yayım hizmetlerinin üreticilere ulaşmasında merkezden uzaklaşmanın etkisini ve üreticilerin bu ziyaretler için ödemeye istekli olduğu ücret miktarını, koşullu değerlendirme ve LBM yöntemlerini kullanarak belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma üreticilerin % 49'unun ortalama 3.5 \$ ödemeye istekli olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, hükümetin özel yayım hizmetlerinin işbirliği için yeni mekanizmalar geliştirmesi gerektiği ve üreticilerin şüphe ve güvensizliklerinin ortadan kaldırılması gerektiği sonucu ortaya atılmışlardır.

Richardson (2005), yapmış olduğu çalışmada, Kuzey Carolina'da iki kooperatif yayım programları açısından karşılaştırmıştır. Programlardan birinin üreticiler üzerinde daha etkili olduğu ve kazançlarında %11 oranında artış yarattığını saptamıştır. Sonuç olarak çalışma, yayımın başarısına etki eden faktörlerin tanıtılan programın etkinliğine, pazardaki faydasına, üreticilerin kazançlarına ve politik desteklere bağlı olduğu kanısını ortaya atmıştır.

Yapa and Ariyawardana (2005) yapmış oldukları çalışmada Sri Lanka bölgesindeki çay üretimi yapan üreticilerin özel danışmanlık hizmetleri için ücret ödeme isteğini etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Üye aidatı ve üretici büyüklüklerine göre rastgele seçilen yüz çay üreticisi birincil veriyi oluşturmuştur. Elde edilen sonuçlara probit regresyon modeli uygulanmış, ödeme isteğini negatif yönde etkileyen faktörlerin başında üreticilerin tecrübesinin geldiği ortaya çıkmıştır. ödeme isteğinin 85.62 Sri Lanka Rubisi (yaklaşık 7.11\$) olduğu ve bu istekliliğe kazancın pozitif etki ettiği analiz sonucunda gözlenmiştir. Çalışmada ücretli yayım hizmetlerine üreticilerin minimum düzeyde ilgi gösterdiği bu nedenle çay sektöründeki yayım hizmetleri uygulamalarını yerine getirilmediği varsayımı ortaya atılmıştır.

Ajayi (2006), yapmış olduğu çalışmada Nigeria'daki üreticilerin tarımsal yayım hizmetlerine karşı ödeme isteğinin değerini koşullu değerlendirme ve LBM (Lower Bound Mean) yöntemlerini kullanarak ölçmeye çalışmıştır. Üreticilerin ödemeye istekli olduğu ücret miktarının belirlenmesinde koşullu değerlendirme yöntemini kullanmıştır. Birincil veri olarak Nigeria'da rasgele seçilen 228 üreticinin demografik, sosyo-ekonomik ve ödeme isteği verilerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucu şunu göstermiştir; üreticilerin %91.3'ü kendilerini yayım hizmetleri için ödeme yapabilecek olarak tanımlamış ve işletmelerden elde ettikleri gelir artar ise ve programlar onlara uygun duruma getirilirse bu hizmetler için ödeme yapmaya gönüllü olduklarını bildirmişler. Üreticiler, aynı zamanda kooperatifler aracılığıyla da ödeme yapmak istediklerini vurgulamışlardır. Koşullu değerlendirme metodu sonuçlarına bağlı olarak; üreticilerin yayım hizmetleri için ödemeye gönüllü oldukları ücret miktarının yıllık N391.47 (yaklaşık 2.89\$) olduğu ortaya çıkmıştır. Ödeme isteğini etkileyen faktörlerin; üreticilerin organizasyonlara katılımı, cinsiyeti, okur-yazarlık durumu, gelir miktarı ve deneyimi olduğu saptanmıştır. Araştırma, eğer üreticilerin tarımsal yayım hizmetlerinin finanse edilmesinde sorumluluk taşımaları isteniyorsa, bu konudaki yayım uzmanlarının katılımcı ve üreticiye uygun programlar yapmaları gerektiğini ortaya koymuştur.

Foti *et al.* (2007) yaptıkları çalışmada, Zimbabwe'deki özel yayım hizmetlerinin kurulmasını etkileyebilecek faktörleri bulmayı ve özel tarımsal yayım hizmetlerinin

küçük çaptaki üreticiler için olası etkilerine tavsiyede bulunmayı amaçlamışlardır. Çalışmada ikili seçilmiş lojistik regresyon modeli ana analitik araç olarak kullanılmıştır. Araştırma verileri; üretici işletmelerinde, üretici gelirinde, üretici mekânında (kentsel, kırsal ya da ticari), üretici büyüklüğü ve üreticinin risk durumundaki ticarileşme derecesinin önemli ölçüde özel yayım hizmetlerine olan talebi etkilediğini göstermiştir. Araştırma, bu değişkenlerin üreticilere ticari yayım sistemleri sağlanması durumunda göz önünde bulundurulması gerektiği kararı ile sonuçlanmıştır.

Asadi *et al.* (2008) İran'da yapmış oldukları çalışmada üreticilerin özel bir tarımsal yayım projesine (Wheat Consulting Engineers Project) olan isteğini ölçmüşlerdir. Rasgele seçilmiş 100 üretici üzerinde yapılan çalışma üreticilerin %75'inin programa parasız katılmak istediklerini, programa katılanların %55'inin ise gelecekte de para ödemek istemediklerini ortaya çıkartmıştır. Çalışma tarımsal yayım programlarına katılımda ücretlendirmenin önemli olduğu sonucunu doğurmuştur.

Farinde ve Ateh, (2009) yapmış oldukları çalışma ile Nijerya'da tarımsal yayım hizmetlerine olan ödeme isteğini ölçmeye çalışmışlardır. Üreticilerin ödeme isteğinin belirlenmesinde koşullu değerlendirme metodu kullanılmıştır. Ortalama yaşı 46.4 ve ortalama arazi büyüklüğü 3.7 hektar olan 120 üretici ile yapılan anket çalışmaları sonucunda üreticilerin %60'ının yayım hizmetlerine ücret ödemeye istekli olduğu ortaya çıkmıştır. Üreticilerin yayım hizmetleri için ödemek istediği tutar yaklaşık kişi başına yıllık 15 bin 133 Nijerya Nairası (102.25\$) olarak belirlemişlerdir. Çalışma üreticilerin ürün deseninin yayım hizmetlerine olan talebi etkilediği sonucunu ortaya atmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Aydın ili toprak, iklim ve ekolojik özellikleri ile tarımın her kolunda yetiştiriciliğin yapılabildiği nadir illerden birisidir. 959 bin 257 olan genel nüfusun %48'i kırsal alanlarda yaşamaktadır. Şehirde yaşayan nüfusun bir kısmının da tarımla uğraştığı göz önüne alındığında, toplam nüfusun %55'i geçimini tarımdan sağlamaktadır. Ekonomik hayatın temelini oluşturan tarımın ağırlığı ilde, sanayi ve ticaret sektöründe de yoğun olarak hissedilmektedir. Sanayi tesislerinin üretiminin %90'nı doğrudan veya dolaylı olarak tarıma sektörüne bağlıdır. Aydın ilinin Türkiye tarımsal üretimi içerisindeki payı %3.5 civarındadır. Tarım sektörü içerisinde bitkisel üretim, hayvancılık, balıkçılık önemli alt sektörlerdir. Bitkisel üretimde en önemli ürünler pamuk, incir, zeytin, kestane ve narenciyedir. 831 bin 900 ha alanda Büyük Menderes Irmağının suladığı ovaların üzerinde kurulu olan Aydın ili, % 47.55'i olan 395 bin 494 hektarında tarım yapılmaktadır. 8007 Km² alana sahip olan ilinin nüfusu, 2007 yılı sonu itibarı ile açıklanan adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 946 bin 971 kişidir. Aktif nüfusun %28'i tarım ile uğraşmaktadır. Büyük Menderes Irmağının suladığı ovalar üzerinde kurulu olan il, sahip olduğu toprak ve su kaynaklarının zenginliği ve Akdeniz İklimi sayesinde her türlü bitkisel üretimin yapılması için önemli bir tarım potansiyeline sahiptir. İl topraklarının %49.3'ünü oluşturan 395 bin 494 hektar alanda tarımsal üretim yapılmaktadır. Geriye kalan arazilerin 298 bin hektarı orman, 47 bin 466 hektarı çayır-mera, 14 bin 271 hektarı göl bataklık, 45 bin 469 hektarı tarım dışı arazilerdir. Sulanabilir nitelikteki 252 bin 486 hektar alanın %68'lik kısmını oluşturan 173 bin hektarda sulu tarım yapılmaktadır. Bölgedeki kayıtlı üretici sayısı 61 bin 824 adet olup, üretimde küçük ve orta boy işletmelerin ağırlığı görülmektedir. İlin en çok katma değer yaratan bitkisel ürünleri; incir, zeytin, pamuk ve kestanedir. İlimiz; zeytin, incir, kestane üretiminde Türkiye genelinde birinci sırada, pamuk üretiminde Şanlıurfa'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır (www.aydin.gov.tr).

Tüm bu açıklamalar Aydın ilinin tarımsal üretim özelliklerinin ön planda olduğunu göstermektedir. Tarım sektöründe öncül bir il olması ve gerek tarım, gerekse tarımın endüstriyel kollarında başarılı ihracat potansiyeline sahip olması nedeniyle ana materyal olarak Aydın iline bağlı 12 ilçe ve bu 12 ilçeye bağlı toplam 77 köy seçilmiştir.

3.2. Yöntem

Çalışmada kullanılan yöntemler araştırma alanının ve üreticilerin seçilmesinde kullanılan yöntemler ve elde edilen verilerin incelenmesi esnasında kullanılan yöntemler olarak iki başlık altında toplanmıştır.

3.2.1. Araştırma alanının ve üreticilerin seçiminde izlenen yöntem

Araştırma alanlarının seçiminde izlenen temel hedef Aydın ilinin tamamının temsil edilebilme gayesi olmuştur. Bu yüzden Aydın Tarım İl Müdürlüğü ve TÜİK' den elde edilen tarımsal veriler değerlendirilmiş ve il içinden 12 ilçenin seçilmesi uygun görülmüştür. Örnek sayısı sonlu ana kitlelerde maksimum örnekleme hacmi hedeflenerek hesaplanmıştır.

Üretici sayısının tespitinde kullanılan örnekleme formülü aşağıdaki gibidir.

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_p^2 + p(1-p)}$$

burada, n örnek hacmini, N popülasyon hacmini (61 bin 824), p tahmin oranını (maksimum örnek hacmi için 0.5), olasılık düzeyi güven aralığını (%95 güven aralığı, 0.05 hata payı için 1.96 σ_p : 0.05 eşitliğinden σ_p : 0.02551) ifade etmektedir (Newbold, 2000 ve Miran, 2002). Yapılan hesaplama sonucu örnek hacmi 379.6 olarak bulunmuştur. Bu hesaplama uygun olarak toplamda rasgele seçilmiş 399 kişi ile yüz yüze görüşülerek anket çalışmaları yürütülmüştür. Anket çalışmasına konu olan 399 üretici tarla, bağ-bahçe tarımı ve büyükbaş hayvancılık üretimi ile geçimini

sağlamaktadır. Seçilen ilçelerin tarımsal nüfus oranları göz önüne alınarak hane halkı örnekleme sayıları saptanmıştır. Örnekleme hacmini oluşturan ilçe ve köyler örnek hacimleri ile birlikte Çizelge 3.1’de verilmiştir.

Çizelge 3.1 Örneklemeyi oluşturan ilçeler ve köyler (Sayı)

İlçeler	Köyler	Hane Halkı	İlçeler	Köyler	Hane Halkı
Buharkent	Feslek	5	Söke	Pamukçular	10
	Gelenbe	5		Akçakaya	5
	Savcılı	5		Burunköy	10
	Ortakçı	5		Özbaşı	10
Germencik	Tekin	5		Özbeyyeniköy	3
	Moralı	5		Yenidoğan	3
	Turanlı	11		Nalbantlar	4
	Üzümlü	10		Akçakonak	3
	Murasallı	9		Çalıköy	2
Çine	Bölüntü	2		Sultanhisar	Salavatlı
	Doğanyurt	8	Kabaca		5
	Camızağılı	4	Atça		4
	Akdam	4	Kavaklı		5
	Kahraman	6	Eskihisar		8
	Kabataş	5	Köşk	Yavuzköy	5
	Umurköy	3		Baklaköy	4
	Karakollar	10		Beyköy	4
	Saraçlar	2		Ovaköy	5
	Evciler	2		Çiftlik	5
	Kuruköy	2			
	Cumalı	2			
Koçarlı	Merkez	7	Yenipazar	Hamzabali	10
	Sahinciler	4		Karahayıt	4
	Büyükdere	4		Alanlı	5
	Sabuca	4		Alhan	5
	Şenköy	5		Çulhan	5
	Bıyıklı	4		Dereköy	6
	Tekeli	4	Merkez	Umurlu	5
	Güdüşlü	8		Kadıköy	2
Nazilli	Bereketli	7	Kuşadası	Kirazlı	8
	Dallıca	7		Soğucak	3
	Sevindikli	5		Davutlar	3
	Dualar	4		Caferli	6
	Mescitli	4	İncirliova	Yazıdere	6
	Yazırlı	6		Acarlar	5
	Güzelköy	4		İkizdere	5
	Duraasılı	4		Osmanbükü	5
	Hamzalıova	5		Sınırteke	5
	Kırçaklı	4		Hacıaliobası	5
			Dereağzı	4	
Toplam			399		

3.2.2. Verilerin analizinde izlenen yöntem

Örnek hacmi %25'lik gelir gruplarına göre ayrılmış. Bu ayırım neticesinde dört gelir grubu ortaya çıkmıştır. Birinci gelir grubuna dahil 192 üretici (900–3 bin 500 TL gelire sahip), ikinci gelir grubunda dahil 105 üretici (5 bin 600–8 bin 500 TL gelire sahip), üçüncü gelir grubuna dahil 66 üretici (8 bin 600–14 bin TL gelire sahip), dördüncü gelir grubuna dahil 36 üretici (35 bin TL ve üstü gelire sahip) toplamda ise 399 üretici ile örnekleme hacmi oluşturulmuştur.

Anket çalışmalarında deneklerin tarımsal yayım ihtiyaçları özelliklerini ihtiyaçlarını ortaya çıkaran sorular analiz edilirken dörtlü sıklık ölçeği (1-her zaman, 2-ara sıra, 3-nadiren, 4-hiç) kullanılmıştır. İşletme sahibinin bireysel ve işletme ile ilgili hedefleri beşli likert ölçeği ile (1-kesinlikle katılıyorum, 2-katılıyorum, 3- kararsızım, 4-katılıyorum, 5- tamamen katılıyorum) analiz edilmiştir (Davis, 1971).

İşletmelerin tanımlanmasını sağlayan yüzde ve benzeri basit istatistiksel yöntemlerin yanı sıra üreticilerin ödeme isteğini belirlemede koşullu değerlendirme yöntemi, üreticilerin ödeyeceği ücretin belirlenmesinde LBM yöntemi ve üreticilerin ödeme isteğinin belirlenmesinde ise tobit ve probit analizlerinden faydalanılmıştır.

Çalışmada kullanılan koşullu değerlendirme yöntemi temelde bir anket yöntemidir. Gerekli veriler, araştırmaya konu olan çevresel kaynağı kullanan veya kullanmayan bir grup insanla yapılan anket sonucu elde edilmektedir. Yöntemin uygulamasında, piyasada alınıp-satılmayan herhangi bir çevresel mal veya hizmet için farazi bir piyasa oluşturularak, söz konusu mal veya hizmetlerden insanların elde edecekleri faydalar, bir senaryo ile, anket için seçilen kişilere sunulmakta ve insanların bu mal veya hizmetin kullanımından veya tüketilmesinden elde ettikleri fayda karşılığında ne kadar ücret ödemek istedikleri öğrenilmektedir (Carson, 2000).

Genelde çevre duyarlılığı konularında kullanılan bu yöntem toplumun ödeme isteğini ölçebilmesi sebebiyle tarımsal yayım hizmetlerine olan istekliliğe uyarlanmıştır. Anket çalışmalarında koşullu değerlendirme yöntemi şöyle uygulanmıştır: üreticilere yayım

hizmetlerinin amaç ve özellikleri tanıtılmış daha sonra deneklere bir ücret karşılığında bu hizmetlerden yararlanmak isteyip, istemediği sorulmuştur. Alınan yanıt olumsuz ise fiyat teklifi düşürülmek, olumlu ise fiyat teklifi yükseltmek suretiyle üreticilerin son ödemeye istekli olduğu fiyat saptanmaya çalışılmıştır.

Üreticilerin yayım hizmetleri için ödemeye istekli olduğu para tutarı Düşük Sınır Tahmini (LBM) yöntemiyle hesaplanmıştır (Blaine *et al.*, 2003).

$$LBM = \pi_0(P_0) + \sum_{i=1}^K \pi(P_i - P_{i-1})$$

π_0 = Ödeme isteğinin kümülatif yüzdesi

P_0 = En küçük ödeme tutarı sınırı

K_0 = Ortaya çıkan sınırın âdeti

Üreticilerin tarımsal yayım ihtiyaçlarının belirlenmesinde kalitatif modellerden probit ve tobit modelleri kullanılarak ödeme isteği eğilimlerine etki eden faktörleri grelt programı ile analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Pindyck and Rubinfeld, 1998'e göre:

$$Y_i = \alpha + \beta X_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

Burada Y bağımlı x bağımsız değişkeni, (i) kişiyi, ε hata terimini göstermektedir. Y değişkeni verilen karar göre değerlerini almaktadır:

$$Y_i = \begin{cases} 1 & \text{Eğer ilk seçenek seçilirse} \\ 0 & \text{Eğer Alternatif seçenek seçilirse} \end{cases} \quad (2)$$

Kümülatif olasılık fonksiyonu kullanıldığında eşitlik (1) şu şekilde yazılabilir:

$$P_i = F(\alpha + \beta X_i) = F(Z_i) \quad (3)$$

Probit modeli Z_i indeksinin normal dağılım gösteren rastlantısal bir değişken olduğunu varsaymaktadır. Bu şekilde kümülatif normal fonksiyon şu şekilde gösterilebilir:

$$P_i = F(Z_i) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{Z_i} e^{-s^2/2} ds \quad (4)$$

Burada (s) ortalaması sıfır ve varyansı 1 olan dağılımlı bir rastlantısal değişkendir. Bu denklemde P_i (0.1) aralığında bulunacaktır. Z_i indeksinin tahmini ise eşitlik (4) den yararlanarak şu şekilde yazılabilir:

$$Z_i = F^{-1}(P_i) = \alpha + \beta X_i \quad (5)$$

Sınırlı bağımlı değişkenli modeller, bağımlı değişkenin üstten ve alttan sınırlanması ile ekonomistler arasında tobit model olarak bilinir ve bu model aynı zamanda kesikli regresyon modeli olarak adlandırılır. Bağımlı değişkenin değişim aralığının herhangi bir şekilde sınırlanmadığı regresyon modelinde eğer belirli bir aralığın dışındaki gözlemler tamamen kaybedilmekte ise kesikli model söz konusudur (Dodson, 2001).

Probit ve logit modellerde gözlenen bir kukla değişken,

$$y_i = \begin{cases} 1, & y_i^* > 0 & \text{ise} \\ 0, & y_i^* \leq 0 & \text{ise} \end{cases} \quad (6)$$

şeklinde. $y_i^* = \beta x_i + u_i$, $i = 1, \dots, T$ biçimindeki regresyon modelinde,

$$y_i^* = \begin{cases} y_i^*, & \beta x_i + u_i > 0 \\ 0, & \beta x_i + u_i \leq 0 \end{cases} \quad (7)$$

$u_i \equiv \text{IN}(0, \sigma^2)$ ifadesi Tobit modeli verir.

$$\begin{aligned} y_i &= x_i \beta + \varepsilon_i \\ Y_i &= \max\{y_i, L\} \end{aligned} \quad (8)$$

(7) nolu tobit modelde, $y_i^* \leq 0$ olduğunda, y_i^* üzerine bazı gözlemler sıfır değerini almaktadır. $y_i = \beta x_i + u_i$ modelinde negatif veya sıfır y_i gözlemleri ihmal

edildiğinden, sadece $u_i > -\beta x_i$ için gözlemlerin modele katılması sonucu, u_i hata terimi sıfır ortalamaya sahip olamaz (Maddala 1992).

(8) nolu denklemde y_i bir görülmeyen değişken, x_i açıklayıcı değişkenlerin bir vektörü, β parametreler vektörüdür. Y_i gözlenen bağımlı değişken ve L sansürlenmiş noktadır. ε_i , normal özdeş ve bağımsız olarak dağılmış rassal kalıntı değişkenidir (Anderson ve Vahid, 1998).

4. BULGULAR

4.1. Üreticilerin Genel Özellikleri

Türkiye’de 0-14 yaş grubunu oluşturan bireylerin oranı %29.8’dir. 15-64 arası yaş grubunu oluşturanların oranı %64.5, 65 ve daha yukarı yaş grubunu oluşturanların oranı ise %5.7’dir (TÜİK, 2008). Üretici gruplarının genel özellikleri incelendiğinde ortalama yaşın yaklaşık 52 olduğu ve ortalama 30 yıldır meslek alanlarında çalıştıkları görülmektedir. Çalışmada oluşturulan üretici profili yaş ortalaması bu açıdan TÜİK’ten elde edilen %64.5’i oluşturan çoğunluk yaş grubu içerisinde yer almaktadır. Anket çalışmalarındaki üretici yaşlarında büyük varyasyonlar göze çarpmıştır. En büyük yaş ortalaması 77, en küçük yaş ortalaması 20 olarak tespit edilmiştir. Benzer şekilde üreticilerin iş deneyimlerinde de büyük varyasyonlar görülmüştür. En büyük iş deneyimi 54 yıl, en küçük iş deneyimi 2 yıl olarak saptanmıştır. Anket çalışmasına konu olan üreticilerin yaş ve mesleki deneyimleri ile ilgili açıklama Çizelge 4.1’de görülmektedir.

Çizelge 4.1.Üreticilerin genel özellikleri (Ortalama ve Standart Sapmalar)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Üreticilerin yaşı (Yıl)	57.48 (45.81)	46.37 (14.34)	47.21 (12.59)	50.42 (15.45)	52.22 (33.68)
Üreticilerin deneyimi(Yıl)	33.86 (13.11)	25.96 (14.69)	27.86 (13.15)	28.83 (15.28)	30.34 (14.14)

(Parantez içindeki rakamlar standart sapmaları göstermektedir.)

Yapılan ankette tarımla ilgili abone olduğunuz dergi veya gazete var mı? Sorusuna sadece 5 üretici ‘Evet’ cevabı vermiştir. Bunun sebebi iki yorumla açıklanabilir. Birinci yorum üreticilerin çoğunun tarımda uygulanan bu tarz yayım ve iletişim hizmetlerine ilgisiz olmasıdır. İkinci yorum ise üreticilerin bu tarz yayım hizmetlerine ekstradan para ödemek istememesidir. Üreticilerin yaklaşık %87’si kooperatif veya dernek üyesidir. Anket çalışmasına konu olan üretici perspektifinin yaklaşık %11’i yöneticilik yapmış ve bu yönetici ağırlığının en büyük kısmını (%30.56) dördüncü grupta yer alan üreticiler

oluşturmuştur. Üreticilerin kozmopolitlik özelliklerine ilişkin açıklama Çizelge 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.2 Üreticilerin kozmopolitlik özellikleri (Yüzde ve Ortalamalar)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Tarımla ilgili abone olduğunuz dergi, Gazete v.b. var mı?					
Evet	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (13.89)	5 (1.25)
Hayır	192 (100)	105 (100)	66 (100)	31 (86.11)	394 (98.75)
Kooperatif veya dernek üyesi misiniz?					
Evet	165 (85.94)	83 (79.05)	64 (96.97)	35 (97.22)	347 (86.97)
Hayır	27 (14.06)	22 (20.95)	2 (3.03)	1 (2.78)	52 (13.03)
Üye olduğunuz kooperatif veya derneklere yöneticilik yaptınız mı?					
Evet	10 (5.21)	13 (12.38)	10 (15.15)	11 (30.56)	44 (11.03)
Hayır	182 (94.79)	92 (87.62)	56 (84.85)	25 (69.44)	355 (88.97)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

TÜİK'ten elde edilen veriler Türkiye üretici profilinin büyük çoğunluğunun ilköğretim düzeyinde eğitime sahip olduğunu göstermektedir. Çalışmadan elde edilen veriler bu durumu doğrular niteliktedir. Çalışmaya konu olan üreticilerin büyük çoğunluğu ilk ve ortaokul düzeyinde öğrenim görmüşlerdir. Birinci ve ikinci grupta üreticilik yapan hiçbir üretici üniversite mezunu değildir. Dördüncü grupta yer alan üreticilerin %13.88'i lise veya üniversite mezunudur. Üreticilerin %77.19'ü radyoda tarımla ilgili programları hiç dinlememekte ya da nadiren dinlemektedir. Mesleki medya takibi konusunda televizyon diğer iletişim araçlarına kıyasla daha çok ilgi görmektedir. Üreticilerin çoğunluğu genel olarak il ilçe merkezine gitmektedir. Fakat birinci gruba dahil üreticilerin merkeze gitme sıklığı diğer üreticilere kıyasla daha azdır. Bunun sebebi maddi imkânlar olarak yorumlanabilir. Üreticilerin sadece %3'ü (13 üretici) tarımla ilgili konularda diğer üreticilerin kendilerine her zaman danıştığını dile getirmişlerdir. Üreticilerin çoğundan fazlası sorunlarını çözmede birbirlerine danışmaktan kaçınmaktadırlar. Üreticilerin bilgi-alışverişi için birbirlerine danışmamaları ilerleyen yıllarda tarımsal yayım ve danışmanlık kurumlarına olan ihtiyacında göz ardı edilebileceği anlamı taşımaktadır. Bu yüzden danışmanlık kurumları üreticiyi sosyal etki yaratacak girişimlerle tetiklemelidir.

Bilgi alış-verişi kültürü üreticilere benimsetilmelidir. Üreticilerin kozmopolitlik özellikleri Çizelge 4.3.'te verilmiştir.

Çizelge 4.3.Üreticilerin kozmopolitlik özellikleri (Yüzde ve Ortalamalar)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Öğrenim durumunuz?					
İlkokul	118 (61.46)	44 (41.90)	17 (25.76)	10 (27.78)	189 (47.37)
Ortaokul	70 (36.46)	48 (45.71)	46 (69.70)	21 (58.33)	185 (46.37)
Lise	4 (2.08)	13 (12.38)	2 (3.03)	3 (8.33)	22 (5.51)
Üniversite	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (1.52)	2 (5.56)	3 (0.75)
Radyoda tarımla ilgili programları dinler misiniz?					
Her zaman	2 (1.04)	1 (0.95)	0 (0.00)	1 (2.78)	4 (1.00)
Ara sıra	35 (18.23)	19 (18.10)	19 (28.79)	14 (38.89)	87 (21.80)
Nadiren	109 (56.77)	48 (45.71)	36 (54.55)	16 (44.44)	209 (52.38)
Hiç	46 (23.96)	37 (35.24)	11 (16.67)	5 (13.89)	99 (24.81)
Televizyonda tarımla ilgili programları dinler misiniz?					
Her zaman	3 (1.56)	2 (1.90)	1 (1.52)	1 (2.78)	7 (1.75)
Ara sıra	78 (40.63)	48 (45.71)	28 (42.42)	17 (47.22)	171 (42.86)
Nadiren	101 (52.60)	47 (44.76)	36 (54.55)	18 (50.00)	202 (50.63)
Hiç	10 (5.21)	8 (7.62)	1 (1.52)	0 (0.00)	19 (4.76)
İl ilçe merkezine gitme sıklığınız?					
Her zaman	20 (10.42)	25 (23.81)	22 (33.33)	15 (41.67)	82 (20.55)
Ara sıra	90 (46.88)	60 (57.14)	34 (51.52)	18 (50.00)	202 (50.63)
Nadiren	80 (41.15)	20 (19.05)	10 (15.15)	3 (8.33)	113 (28.32)
Hiç	2 (1.04)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.50)
Arkadaşlarınız size tarımla ilgili konularda danışır mı?					
Her zaman	7 (3.65)	2 (1.90)	0 (0.00)	4 (11.11)	13 (3.26)
Ara sıra	16 (8.33)	8 (7.62)	7 (10.60)	10 (27.78)	41 (10.28)
Nadiren	99 (51.56)	54 (51.43)	38 (57.58)	15 (41.67)	206 (51.62)
Hiç	70 (36.46)	41 (39.05)	21 (31.82)	7 (19.44)	139 (34.84)

4.2. İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

4.2.1. Nüfus ve işgücü

Çalışmaya konu olan üreticilerin ortalama hane halkı nüfusu 4.17 kişidir. Aydın ili ortalama hane halkı büyüklüğü 3.68, Türkiye ortalama hane halkı büyüklüğü 4.50'dir (Türkiye İstatistik Yıllığı, 2008).

Bu oran anket çalışmalarında bulunan hane halkı nüfus ortalaması ile yakınlık göstermektedir. İşletmelerdeki nüfus oranları Çizelge 4.4.'te verilmiştir.

Çizelge 4.4. İşletmelerdeki hane Halkı Nüfus Oranları (Yüzde ve Ortalamalar)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Erkek sayısı (15 ve üstü)	1.74 (0.87)	1.72 (0.78)	1.74 (0.83)	1.83 (0.81)	1.72 (0.83)
Kadın (15 ve üstü)	1.53 (0.75)	1.87 (0.79)	1.89 (0.75)	1.86 (0.87)	1.71 (0.79)
Çocuk (0-14)	1.75 (0.72)	1.67 (0.81)	1.77 (0.94)	2.30 (0.88)	1.79 (0.84)
Ortalama hane halkı nüfusu	3.49 (1.86)	4.70 (1.89)	4.55 (1.75)	5.61 (1.91)	4.17 (1.98)

(Parantez içindeki rakamlar standart sapmaları göstermektedir.)

4.2.2. İşletmelerin hayvan varlığı

İşletmelerdeki ortalama büyükbaş hayvan sayısı 6.24'dir. TÜİK'ten elde edilen veriler Türkiye'de işletme başına düşen büyükbaş hayvan varlığının yaklaşık 5 baş olduğunu göstermektedir. Bu oran çalışma sonucunda bulunan hayvan varlığı ile yakınlık göstermektedir. Bu sayı işletmelerin profesyonelce hayvancılık yapmadığını üreticilerin bu sektöre sadece ek gelir kaynağı olarak baktığını göstermektedir. Üreticilerin hayvancılık sektöründen gelir dağılımları birinci grup için yıllık bin 2 yüz 10 TL, ikinci grup için bin 9 yüz 47 TL, üçüncü grup için 2 bin yüz 15 TL, dördüncü grup için 6 bin 7 yüz 15 TL'dir. Üreticilerin ortalama hayvancılık geliri ise bin 8 yüz 45 TL olarak belirlenmiştir. Üreticilerin hayvancılığı ek gelir olarak görmesi ve kendine yeterlilik politikası gütmesi hayvancılıktan elde edilen gelirinde düşük olmasına sebep vermektedir. İşletmelerdeki büyükbaş hayvan varlığı Çizelge 4.5'te verilmiştir.

Çizelge 4.5. İşletmedeki hayvan varlığı (Ortalama ve Standart Sapmalar)

	1. Grup (119)	2. Grup (49)	3. Grup (29)	4. Grup (13)	Genel n=210
İşletmedeki büyükbaş varlığı	4.23 (2.58)	6.19 (4.27)	6.79 (6.88)	23.69 (30.63)	6.24 (9.47)

(Parantez içindeki rakamlar standart sapmaları göstermektedir.)

4.2.3. İşletmelerin bitkisel üretim varlığı

Üreticilerin bitkisel üretim varlığı tarla ürünleri için 72.22 da, sebze ürünleri için 20.30 da, meyve ürünleri için 31.14 da olarak bulunmuştur (çalışmaya konu olan üreticiler tarla ve bağ-bahçe tarımı yapmakta, sera üretimi yapmamaktadır). Özellikle tarla ürünleri işlenen arazi boyutlarında büyük varyasyonlar göze çarpmaktadır. En küçük arazi büyüklüğü 20 da en büyük arazi büyüklüğü 700 da olarak belirlenmiştir. Arazi büyüklüğündeki büyük varyasyonlar gelirdede de negatif etki yaratmaktadır. TÜİK'ten elde edilen veriler Türkiye'de ki tarımsal işletmelerin %78,9'unun 100 dekardan küçük işletme büyüklük gruplarında yer aldığı doğrultusundadır. Anket çalışmasında oluşan üretici guruplarının bitkisel üretim ortalaması TÜİK verileri ile örtüşmektedir. Üreticilerin bitkisel üretim varlıkları Çizelge 4.6.'da verilmiştir.

Çizelge 4.6. İşletmedeki bitkisel üretim varlığı (Ortalama ve Standart Sapmalar)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
İşletmedeki tarla ürünleri (Dekar)	29.83 (13.02)	52.90 (27.08)	82.80 (41.08)	183.71 (151.14)	72.22 (80.61)
İşletmedeki sebze ürünleri (Dekar)	17.48 (8.57)	25.05 (16.40)	21.24 (11.74)	30.71 (19.24)	20.30 (12.21)
İşletmedeki meyve ürünleri (Dekar)	23.67 (10.79)	33.64 (15.90)	34.35 (22.22)	73.75 (48.68)	31.14 (21.05)

(Parantez içindeki rakamlar standart sapmaları göstermektedir.)

Çalışmaya konu olan birinci ve dördüncü gruptaki üreticiler incelendiğinde sebze ürünlerinden elde ettikleri gelirin birbirine yakın olduğu gözlenmektedir. Bu durum sebze ürünlerine ayrılan arazi büyüklüğünün iki grupta da yakınlık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Üreticilerin ortalama arazi büyüklükleri ve gelir dağılımları incelendiğinde tarla ürünlerinde 88.89 TL/da, sebze ürünlerinde 100.59 TL/da, meyve ürünlerinde ise 127.03 TL/da gelir elde edildiği görülmektedir. Bu sonuç dekar başına meyvecilik üretiminden elde edilen kazancın diğer bitkisel üretim ürünlerine göre daha

avantajlı olduğunu göstermektedir. Üreticilerin bitkisel üretim varlıklarına göre gelir dağılımları Çizelge 4.7.'de verilmiştir.

Çizelge 4.7. İşletmedeki bitkisel üretim geliri (Ortalama)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
İşletmedeki tarla ürünleri (TL)	2662.87	4677.41	7480.39	15935.48	6386.90
İşletmedeki sebze ürünleri (TL)	1711.71	2603.40	2136.36	3314.28	2042.30
İşletmedeki meyve ürünleri (TL)	2582.89	4504.25	4527.94	11350.00	3956.06

4.3. Üreticilerin Tarımsal Yayım İhtiyaçları

Üreticilerin genel olarak sulama gübreleme, bitki koruma ve pazarlama konularında sıkıntı yaşadıkları gözlenmektedir. Üreticiler su konusundaki geleceğe yönelik kaygılarını gizlememişlerdir. Üreticiler ileriki yıllarda su sıkıntısının artacağını düşünmektedirler. Bu noktadan çıkış olarak damla sulama sistemini görmekte fakat maddi yönden bu masrafı karşılayamayacaklarına inanmaktadırlar. Damla sulama sistemi için maddi yeterliliği olanlar ve sistemi kurdurmak isteyenler ise devletin bürokratik engellerinden ve kredi için devlet tarafından verileceği söylenen ücretin verilmediğinden şikâyetçi olmaktadır. Yüz yüze yapılan anket çalışmalarında üreticilerin bitki koruma ile ilgili sıkıntılarını deneme yanılma yöntemiyle çözdükleri gözlenmektedir. Üreticilerin pazarlama konusundaki en büyük sıkıntısı ise ürettikleri ürünü satamamak değil, ürününe değer fiyat bulamamaktır. Genel olarak üreticiler alet ve makine konusunda her hangi bir teknik bilgiye ihtiyaç duymadıklarını bu konuda yeni çıkan alet ve makinelerin çoğu köye gösterilerle tanıtıldığını dile getirmişlerdir. Ayrıca bu konuda oluşacak sıkıntıları birbirlerinin ekipmanlarını ödünç almak suretiyle giderdiklerini dile getirmişlerdir. Gerçekte üreticiler birçok konuda yayım hizmetlerine ihtiyaç duysalarda bu konuyu dile getirmekten çekinmektedirler. İlerleyen anket sorularında da, ortaya çıkan ve değinilen bu konu üreticilerin bilgi alma sistemini akıl alma sistemi gibi görmelerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin anket çalışmalarında önder bir üretici ile karşılaşılmıştır. Bu kişi diğer üreticilere kıyasla daha düşük maliyetle, daha

verimli üretim yaptığını söylemiş ve bunu nasıl yaptığını dile getirmiştir. Bu üretici birçok defa benzer yöntemlerle üreticileri üretim yapmaya davet etmiş, örgütlenmeyi ve üretim masraflarını toplu halde gidermeyi önermiş fakat kimseden beklediği ilgiyi göremediğini vurgulamıştır. Gerçekte birçok üretici bu üreticinin yapmış olduğu üretim çalışmasına benzer bir üretim modelini kendi başına uygulamayı tercih etmiştir. Bu nokta önemlidir çünkü yayım hizmetlerini yürütecek olan kuruluşların aşması gereken en önemli engellerden biri üreticinin kalıplaşmış düşüncelerini yıkmaktır.

Çizelge 4.8. İşletme sahiplerinin tarımsal yayım ihtiyaçları (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Sulama için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	14 (7.29)	10 (9.52)	17 (25.76)	13 (36.11)	54 (13.53)
Ara sıra	73 (38.02)	51 (48.57)	24 (36.36)	14 (38.89)	162 (40.60)
Nadiren	85 (44.27)	34 (32.38)	19 (28.79)	6 (16.67)	144 (36.09)
Hiç	20 (10.42)	10 (9.52)	6 (9.09)	3 (8.33)	39 (9.77)
Gübreleme için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	4 (2.08)	5 (4.76)	0 (0.00)	0 (0.00)	9 (2.26)
Ara sıra	31 (16.15)	23 (21.90)	14 (21.21)	18 (50.00)	86 (21.55)
Nadiren	128 (66.67)	60 (57.14)	46 (69.70)	13 (36.11)	247 (61.90)
Hiç	29 (15.10)	17 (16.19)	6 (9.09)	5 (13.89)	57 (14.29)
Bitki koruma için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	2 (1.04)	1 (0.95)	0 (0.00)	0 (0.00)	3 (0.75)
Ara sıra	54 (28.13)	50 (47.62)	25 (37.88)	18 (50.00)	147 (36.84)
Nadiren	100 (52.08)	39 (37.14)	32 (48.48)	8 (22.22)	179 (44.86)
Hiç	36 (18.75)	15 (14.29)	9 (13.64)	10 (27.78)	70 (17.54)
Pazarlama ve satış için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	18 (9.38)	12 (11.43)	6 (9.09)	16 (44.44)	52 (13.03)
Ara sıra	95 (49.48)	59 (56.19)	44 (66.67)	17 (47.22)	215 (53.88)
Nadiren	77 (40.10)	34 (32.38)	15 (22.73)	2 (5.56)	128 (32.08)
Hiç	2 (1.04)	0 (0.00)	1 (1.52)	1 (2.78)	4 (1.00)

Çizelge 4.8. (devamı) İşletme sahiplerinin tarımsal yayım ihtiyaçları (Sayı ve Yüzde)

Toprak hazırlığı için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	2 (1.04)	0 (3.81)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 0.50
Ara sıra	3 (1.56)	6 (5.71)	4 (6.06)	2 (5.56)	15 (3.76)
Nadiren	65 (33.85)	34 (32.38)	29 (43.94)	13 (36.11)	141 (35.34)
Hiç	122 (63.54)	65 (61.90)	33 (50.00)	21 (58.33)	241 (60.40)
Ekim dikim için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	1 (0.52)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (0.25)
Ara sıra	5 (2.60)	1 (0.95)	3 (4.55)	3 (8.33)	12 (3.01)
Nadiren	53 (27.60)	24 (22.86)	19 (28.79)	8 (22.22)	104 (26.07)
Hiç	133 (69.27)	80 (76.19)	44 (66.67)	25 (69.44)	282 (70.68)
Alet makine için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Ara sıra	3 (1.56)	0 (0.00)	1 (1.52)	2 (5.56)	6 (1.50)
Nadiren	31 (16.15)	20 (19.05)	6 (9.09)	8 (22.22)	65 (16.29)
Hiç	158 (82.29)	85 (80.95)	59 (89.39)	26 (72.22)	328 (82.21)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Üreticilerin genelinin hayvancılığı bir ek gelir olarak görmesi ve hayvancılık konusunda uzman olmamaları bu noktada karşılaşılabilecek sorunların cevabına tam olarak ışıktutulmamasına sebep vermektedir. Genel olarak üreticiler hayvancılık konusunda bilgi eksikliğine sahiptirler. Henüz işletmelerde sürü yönetimi idaresi oluşmamıştır. Küçük aile işletmesi şeklinde üretimler gerçekleştirilmektedir. Bu durum üreticilerin hayvancılık bakım şartlarını yerine getirememesini ve üretim masraflarının artmasını sağlamaktadır. Üreticiler veteriner ve ilaç parasını bile karşılamakta zorluk çekmekte ve içinde buldukları durumu süt fiyatlarına ya da devletin yeteri kadar destek vermemesine bağlamaktadırlar. Bu noktada oluşturulması planlanan özel tarımsal yayım servislerinin buradaki eksiklikleri gidermesi ve bu sektörün üreticiler tarafından ek gelir kaynağı olarak değil profesyonelce yapılmasını sağlamaları gerekmektedir. Hayvancılıkla uğraşan işletmelerin tarımsal yayım ihtiyaçları Çizelge 4.9.'da verilmiştir.

Çizelge 4.9. Hayvancılıkla uğraşan işletmelerde tarımsal yayım ihtiyaçları (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (117)	2. Grup (51)	3. Grup (29)	4. Grup (13)	Genel n=210
İşletmede sürü yönetimini daha iyi yapabilmek için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	1 (0.85)	7 (13.72)	3 (10.34)	4 (30.77)	15 (7.10)
Ara sıra	30 (25.64)	15 (29.40)	12 (41.38)	5 (38.46)	62 (29.60)
Nadiren	80 (68.38)	25 (49.00)	12 (41.38)	4 (30.77)	121 (57.60)
Hiç	6 (5.13)	4 (7.78)	2 (6.90)	0 (0.00)	12 (5.70)
İşletmemede beslenme ve rasyon için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	1 (0.85)	7 (13.72)	3 (10.34)	4 (30.77)	15 (7.14)
Ara sıra	33 (28.21)	16 (31.37)	12 (41.38)	7 (53.85)	68 (32.38)
Nadiren	78 (66.67)	25 (49.01)	12 (41.38)	2 (15.38)	117 (29.32)
Hiç	5 (4.27)	3 (5.80)	2 (6.90)	0 (0.00)	10 (4.76)
Sürümün bakım koşullarını iyileştirebilmek için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyuyorum					
Her zaman	10 (8.55)	8 (15.68)	7 (24.14)	5 (38.46)	30 (14.28)
Ara sıra	46 (39.32)	21 (41.17)	9 (31.03)	7 (53.85)	83 (39.52)
Nadiren	56 (47.86)	22 (43.12)	11 (37.93)	1 (7.69)	90 (42.85)
Hiç	5 (4.27)	0 (0.00)	2 (6.90)	0 (0.00)	7 (3.38)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Üreticiler teknik bilgi beklentilerini üç alternatifle öncelik sıralamasına göre sıralamış böylece genel toplam bin yüz 97'ye çıkmıştır. Buna göre zirai ilaç bayilerinin üreticilerin teknik bilgi eksikliklerini çözmeye kullandıkları ikinci tercih olduğu gözlemlenmiştir. Üreticiler sorunlarının çözümünde komşu veya akrabalarına danışmayı ya da gazete ve dergi ile sorunlarını çözmeye çalışmayı, ziraat mühendisine danışmaktan daha öncelikli bir tercih görmektedirler. Hayvancılıkla uğraşan işletmeler veterinerlere mecbur kaldıkça ihtiyaç duyduklarını aksi halde çağırmak istemediklerini dile getirmişlerdir. Üreticilerin birlik ya da kooperatiflerden de bilgi ihtiyaçlarını karşılama oranları oldukça düşüktür. Yapılan anket çalışmalarından elde edilen tecrübeler üreticilerin kendi sıkıntılarını başkalarına dile getirmeyi iş tecrübesizliği olarak

algıladığını göstermektedir. Üreticilerin büyük çoğunluğunun birinci tercih olarak sorunlarını çözmede kimseye danışmayı tercih etmemesi bu durumu doğrular niteliktedir. Daha öncede konu edildiği üzere üreticilerin bilgi alışverişini yanlış yorumlaması sorunlarını çözmede de çok ihtiyaç hissetmedikçe kimseye danışma gereği hissetmemesine sebep olmaktadır. Böylece üreticiler kendi sorunlarıyla kendi kendine mücadeleye çalışmaktadır. Bu durum üreticilerin büyük oranda yeni tecrübeler kendilerini kapamasına sebep vermektedir. Böylece zirai firmalar kolay bir ortamda ziraat mühendislerinin tarımsal danışmanlık açıklarını gidermekte istediği ilacı yada gübreyi üreticiye satabilmektedir. Çünkü üreticiler durumu birkaç üreticiye ya da yetkiliye sorup danışmaktansa başkalarında pozitif etki yaratmış bir üretim serisini aynen kopya etme yoluna gitmektedirler. Böylece üreticiler deneme yanılma yöntemiyle kendi doğrusunu kendi yaratmaya çalışmaktadır. Üreticilerin teknik bilgilerini karşılamada tercih ettikleri öncelik sıralamaları Çizelge 4.10.'da verilmiştir.

Çizelge 4.10. Üreticilikle ilgili teknik bilgi beklentilerinin karşılanmasının öncelik sıralaması (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (192*3=576)	2. Grup (105*3=315)	3. Grup (66*3=198)	4. Grup (36*3=108)	Genel (399*3=1197)
Kendi kendime					
Birinci Tercih	178 (92.70)	86 (84.31)	58 (87.87)	22 (64.70)	344 (87.30)
İkinci Tercih	11 (5.72)	13 (12.74)	7 (10.60)	11 (32.36)	42 (10.65)
Üçüncü Tercih	3 (1.58)	3 (2.95)	1 (1.53)	1 (2.94)	8 (2.05)
Kooperatif merkezlerinden					
Birinci Tercih	2 (0.52)	0 (0.00)	1 (11.12)	0 (0.00)	3 (8.58)
İkinci Tercih	8 (0.00)	4 (3.81)	4 (44.44)	2 (33.33)	18 (51.42)
Üçüncü Tercih	3 (0.52)	3 (0.95)	4 (44.44)	4 (66.66)	14 (40.00)
Birlikten					
Birinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
İkinci Tercih	1 (33.33)	1 (50.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (40.00)
Üçüncü Tercih	2 (66.66)	1 (50.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	3 (60.00)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Çizelge 4.10.(devamı) Üreticilikle ilgili teknik bilgi beklentilerinin karşılanmasının öncelik sıralaması (Sayı ve Yüzde)

Veterinerden					
Birinci Tercih	2 (2.33)	1 (3.04)	0 (0.00)	2 (33.33)	5 (3.44)
İkinci Tercih	51 (59.30)	19 (57.57)	14 (66.66)	3 (50.00)	87 (59.58)
Üçüncü Tercih	33 (38.37)	13 (39.39)	7 (33.33)	1 (16.67)	54 (36.98)
Zirai İlaç Bayii					
Birinci Tercih	9 (0.52)	17 (17.00)	7 (11.12)	10 (30.31)	43 (12.07)
İkinci Tercih	92 (57.50)	57 (57.00)	34 (53.96)	17 (51.51)	200 (56.17)
Üçüncü Tercih	59 (36.87)	26 (26.00)	22 (34.92)	6 (18.18)	113 (31.76)
Tarım teşkilatından					
Birinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
İkinci Tercih	1 (25.00)	1 (50.00)	3 (100)	2 (50.00)	7 (53.84)
Üçüncü Tercih	3 (75.00)	1 (50.00)	0 (0.00)	2 (50.00)	6 (46.16)
Gazete, radyo, TV					
Birinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (33.33)	2 (2.90)
İkinci Tercih	8 (22.22)	3 (14.29)	1 (16.66)	1 (16.16)	13 (18.84)
Üçüncü Tercih	28 (77.78)	18 (85.71)	5 (83.34)	3 (50.00)	54 (78.26)
Komşu Akrafa					
Birinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
İkinci Tercih	20 (28.98)	7 (19.45)	2 (22.22)	0 (0.00)	29 (23.20)
Üçüncü Tercih	49 (71.02)	29 (80.55)	7 (77.78)	11 (100)	96 (76.80)
Ziraat Mühendisi					
Birinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
İkinci Tercih	2 (15.38)	1 (8.34)	3 (15.00)	0 (0.00)	6 (11.32)
Üçüncü Tercih	11 (84.62)	11 (91.66)	17 (85.00)	8 (100)	47 (88.68)
Üniversitelerden					
Birinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (100)	0 (0.00)	1 (100)
İkinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Üçüncü Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Üreticilerin bilgi ve becerilerini artırmada en çok tercih ettiği yöntemin uygulamalı eğitim veya bireysel eğitim olduğu tespit edilmiştir. Radyo ve televizyon yayım uygulamaları üreticilere gazete ve dergi ile iletişim kurulmasından daha etkilidir. Sonuçlar üreticilerin gördükleri, uyguladıkları ve benimsedikleri eğitimlerden ve deneyimlerden yola çıkarak üretimlerini gerçekleştirdiğini göstermektedir. Yapılan bir araştırmanın üreticilerin kültür ırkı ve melez inekleri benimseme süresinin 6.02 ile 7.32 yıl arasında sürdüğünü ortaya atması bu durumu doğrular niteliktedir (Özkaya, 1988).

Çizelge 4.11. Bilgi ve beceri arttırmadaki tercihleri (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (192*3=576)	2. Grup (105*3=315)	3. Grup (66*3=198)	4. Grup (36*3=108)	Genel (399*3=1197)
Radyo TV					
Birinci Tercih	7 (6.03)	0 (0.00)	2 (6.67)	0 (0.00)	9 (4.00)
İkinci Tercih	2 (1.72)	4 (6.56)	2 (6.67)	0 (0.00)	8 (3.56)
Üçüncü Tercih	107 (92.24)	57 (93.44)	26 (86.67)	18 (100)	208 (92.44)
Gazete Dergi					
Birinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
İkinci Tercih	0 (0.00)	1 (14.29)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (3.45)
Üçüncü Tercih	18 (100)	6 (85.71)	3 (100)	1 (100)	28 (96.55)
Seminer Konferans					
Birinci Tercih	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
İkinci Tercih	0 (0.00)	1 (2.86)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (0.72)
Üçüncü Tercih	54 (100)	34 (97.14)	33 (100)	14 (100)	135 (99.28)
Uygulamalı Eğitim					
Birinci Tercih	116 (58.88)	69 (65.09)	38 (53.88)	25 (64.10)	248 (60.19)
İkinci Tercih	81 (41.12)	37 (34.91)	30 (44.12)	14 (35.90)	162 (39.32)
Üçüncü Tercih	0 (0.00)	2 (1.92)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.48)
Bireysel Eğitim					
Birinci Tercih	80 (41.88)	39 (37.50)	29 (45.31)	13 (36.11)	161 (40.76)
İkinci Tercih	110 (57.59)	65 (62.50)	33 (51.56)	23 (63.89)	231 (58.48)
Üçüncü Tercih	1 (0.52)	0 (0.00)	2 (3.13)	0 (0.00)	3 (0.76)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

4.4. Üreticilerin Özel Tarımsal Danışmanlık Sistemi İstekleri

Birinci gruba dahil üreticilerin %47.39'i (91 üretici), ikinci gelir grubuna dahil üreticilerin %20.95'i (22 üretici), üçüncü gelir grubuna dahil üreticilerin 18.18'i (12 üretici), dördüncü gelir grubuna dahil üreticilerin %8.33'ü (3 üretici) danışmanlık hizmetlerinin ücretsiz yapılmasını istemektedir. Toplamda üreticilerin %32.09'u (128 üretici) tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin ücretsiz, %67.91'i (271 üretici) ise ücretli olarak yapılmasını istemektedir. Anket çalışmasından elde edilen deneyimler üreticilerin ücretli hizmetlere olan talep fazlalığının ücretsiz hizmetlerin beklentileri karşılayamayacağı düşüncesinden kaynaklandığını göstermiştir. Toplam üretici sayısının %9.27'si (37 üretici) birlikler tarafından, %30.32'si (121 üretici) ise kooperatifler tarafından işin organizasyonunu istemektedir. Üreticilerin yaklaşık %39.59'u (158 üretici) örgütler tarafından, %47.11'i (188 üretici) ise özel şirketler tarafından sistemin yürütülmesini istemektedirler.

Çizelge 4.12. Üreticilerin yayım hizmetlerini alma tercihleri (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Yayım hizmetleri tarım bakanlığı tarafından yapılmalı?					
Ücretsiz	34 (100)	13 (100)	6 (100)	0 (0.00)	53 (100)
Ücretli	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Birlikler tarafından yapılmalı?					
Ücretsiz	13 (86.67)	2 (18.18)	1 (16.16)	1 (20.00)	17 (45.94)
Ücretli	2 (13.33)	9 (81.81)	5 (83.33)	4 (80.00)	20 (50.06)
Mahalli kooperatifler tarafından yapılmalı?					
Ücretsiz	44 (81.48)	7 (17.80)	5 (41.66)	2 (18.18)	58 (47.93)
Ücretli	10 (18.52)	32 (82.20)	12 (58.34)	9 (81.81)	63 (52.07)
Özel şirketler tarafından ücretli yapılınsın?					
Ücretli	89 (100)	42 (100)	37 (100)	20 (100)	188 (100)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Üreticilerin çoğu devlet destekli ya da gelir garantili sunulacak tarımsal yayım hizmeti sistemine pozitif bakmaktadır. Üreticiler devlet tarafından bu işlerin organizasyonunu

istemese de devlet garantisi ve desteği altında verdikleri fiyat teklifini arttırabileceklerini vurgulamışlardır. Üreticilerin çoğu ücret ödeme sisteminin bir örgüt çatısı altında toplanarak yıllık olarak toplu halde yapılması taraftarıdır. Bu durumun sebebini ücretlerin ödenmesinde haksızlık çıkabileceği kaygısı oluşturmaktadır.

Çizelge 4.13. Üreticilerin ödeme isteğini değiştiren alternatifler (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Devlet desteklediği taktirde hizmet bedelini arttırırsınız?					
Evet	190 (98.96)	105 (100)	66 (100)	36 (100)	397 (99.50)
Hayır	2 (1.04)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.50)
Gelir artışı garantisi verseler ücreti arttırır mısınız?					
Evet	191 (99.48)	104 (99.05)	66 (100)	36 (100)	397 (99.50)
Hayır	1 (0.52)	1 (0.95)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.50)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

4.4.1. Üreticilerin özel tarımsal danışmanlık sistemi için ödemeye istekli oldukları tutar

Çalışmada üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine olan ödeme isteği koşullu değerlendirme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu metot için önce üreticilere belirli bir miktar (TL) ödemeye razı olup olmadıkları sorulmuş eğer ödemeye razı iseler miktar arttırılmış, ödemeye razı değil iseler miktar azaltılmıştır. Sonuç olarak üreticiden elde edilen son parasal değer üreticinin tarımsal danışmanlık hizmetlerinden yararlanmak için razı olduğu değeri göstermiştir. Bu değer hayvancılık geliri olan işletmelerde hayvan başına 3-70 TL arasında, tarımsal üretim geliri olan işletmelerde ise dekar başına 1-25 TL aralığında düzensiz artış göstermiştir. Üreticilerin hepsinin yayım hizmetleri için ödemeye istekli olduğu para tutarı ise Düşük Sınır Tahmini (Lower Bound Bean) yöntemiyle hesaplanmıştır (Blaine *et al.*, 2003).

Buna göre 399 üreticinin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine olan ödeme istekliği dekar başına yıllık 6.59 TL olarak saptanmıştır. Üreticilerin yayım hizmetlerine olan ödeme isteği analiz verileri Çizelge 4.14.'te verilmiştir.

Çizelge 4.14. Üreticilerin bitkisel üretim için yayım hizmetlerine ödeme isteği (TL/Dekar)

İstek(TL)	Frekans	Yüzde(%)	Kümülatif yüzde(%)
25.00	3.00	0.75	0.75
22.00	1.00	0.25	1.00
20.00	8.00	2.01	3.01
18.00	3.00	0.75	3.76
17.00	2.00	0.50	4.26
15.00	11.00	2.76	7.02
14.00	4.00	1.00	8.02
13.00	4.00	1.00	9.02
12.00	11.00	2.76	11.78
11.00	5.00	1.25	13.03
10.00	27.00	6.77	19.80
9.00	13.00	3.26	23.06
8.00	29.00	7.27	30.33
7.00	30.00	7.52	37.84
6.00	41.00	10.28	48.12
5.00	76.00	19.05	67.17
4.50	1.00	0.25	67.42
4.00	37.00	9.27	76.69
3.00	43.00	10.78	87.47
2.00	38.00	9.52	96.99
1.00	12.00	3.01	100.00
Toplam	399	100	
Bitkisel üretim için Dekara Ödeme tutarı		6.59	

Toplam üretici sayısından sadece bitkisel üretim yapan üreticilerin sayısı çıkartılmış ve kalan 210 üretici ile hayvancılık üzerine yayım hizmetlerine olan ödeme isteği tespit edilmiştir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken konu hayvancılık ile uğraşan üreticilerin profesyonel olarak hayvancılık yapmaması aile işletmesi şeklinde küçük hayvancılık gurupları ile geçimini sürdürmeleridir. LBM yöntemine göre üreticilerin büyükbaş hayvancılık için yayım hizmetlerine ödemek istediği tutar hayvan başına yıllık 29.33 TL olarak hesaplanmıştır. Bu hesap geçimini sadece hayvancılık sektöründen sağlayan ve sahip olduğu ortalama hayvan sayısı yüksek olan üreticilerin ödeme isteği tutarı ile örtüşmeyebilir. Fakat TÜİK'den elde edilen verilere göre Türkiye işletme yapısının

sadece %3.6'sının hayvan yetiştiriciliği ile uğraşması çıkan sonucun önemini arttırmaktadır. Üreticilerin ödeme isteği analiz verileri Çizelge 4.15.'te verilmiştir.

Çizelge 4.15. Üreticilerin büyükbaş hayvancılık için yayım hizmetlerine ödeme isteği (TL/Hayvan Sayısı)

İstek(TL)	Frekans	Yüzde(%)	Kümülatif yüzde(%)
70	1	0.48	0.48
60	14	6.67	7.14
57	1	0.48	7.62
55	3	1.43	9.05
50	19	9.05	18.10
46	1	0.48	18.57
45	2	0.95	19.52
40	15	7.14	26.67
39	1	0.48	27.14
38	2	0.95	28.10
35	9	4.29	32.38
34	1	0.48	32.86
30	31	14.76	47.62
29	2	0.95	48.57
28	5	2.38	50.95
27	1	0.48	51.43
25	14	6.67	58.10
24	1	0.48	58.57
22	3	1.43	60.00
21	2	0.95	60.95
20	26	12.38	73.33
19	1	0.48	73.81
18	5	2.38	76.19
15	19	9.05	85.24
14	3	1.43	86.67
12	1	0.48	87.14
11	1	0.48	87.62
10	22	10.48	98.10
7	1	0.48	98.57
5	2	0.95	99.52
4	1	0.48	100.00
Toplam	210	100.00	
Hayvan Başına Ödeme tutarı	29.33		

4.4.2. Üreticilerin özel tarımsal danışmanlık hizmetleri için ödeme istekliliğine etki eden faktörler (Probit Analizi)

Anket çalışmaları sırasında sorulmuş olan karakteristik sorulara verilen cevaplar temel veri olarak alınmış ve 399 kişiden elde edilen bu verilere probit analizi uygulanmıştır. Bu analiz ile üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ödeme isteğini etkileyen faktörler saptanmaya çalışılmıştır. Bu analizde bağımsız değişken olarak ödeme isteği alınmış ve ödemek isteyenlere bir ödemek istemeyenlere sıfır rakamı verilmiştir. Üreticilere direkt olarak ödeme yapıp yapmayacağını sorulmasının yanlış cevapları arttırabileceği göz önüne alınmıştır. Bunu önleyebilmek için arka arkaya gelen sorularda üreticilerin ödeme yapıp yapmayacağı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Üreticilerin ödeme isteme eğilimleri ankette sorulan yayım hizmetleri Tarım Bakanlığı, Birlikler veya Mahalli kooperatifler tarafından ücretli veya ücretsiz? yapılmalı sorularından elde edilen cevaplar sonucunda belirlenmiştir (EK 1).

Sorulardan elde edilen cevaplar eğer bu hizmetlerin ücretsiz yapılması doğrultusunda ise, üreticinin bu hizmetlere karşı isteksiz olduğu tersi durumda ise istekli olduğu sonucu ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen veriler ışığında anket yapılan 399 üreticiden 53 tanesinin yayım hizmetlerini ücretsiz olarak devletten beklediği, 75 üreticinin de bu hizmetleri birlik veya kooperatiflerden ücretsiz olarak beklediği ortaya çıkmıştır. Anketlerde bu işi gerek örgütlerden gerekse devletten ücretsiz olarak bekleyen 128 üreticiden fiyat teklifi alınmasına karşın bağımlı değişkenin 'hayır, ödemek istemiyorum' kısmına bu üreticiler dahil edilmiştir. Çünkü söz konusu üreticiler, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetini prensipte ücretsiz olarak beklemektedirler. Toplam anket görüşmesi yapılan kişi sayısından bu işin ücretsiz yapılmasını isteyenlerin sayısı çıkarıldığında kalan sayı bağımlı değişkendeki 'evet, ödemek istiyorum' diyenlerin sayısı olarak ortaya çıkmıştır. Bu sayı 271 olarak belirlenmiştir. Analizde üreticilerin yayım hizmetleri için üreticilerin yaşı, geliri, öğrenim durumu, tecrübesi, dergi gazete aboneliği, kooperatif veya dernek üyeliği, yöneticilik kariyeri, üreticilerin

nüfus özellikleri, yayım ihtiyaçları, toplantı ve seminerlere katılım özellikleri, bireysel hedefleri ve işletme hedefleri bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir.

Üreticilerin ortalama gelirleri anket çalışmalarından elde edilen hayvancılık, tarla ve meyvecilik ürünleri gelirlerinin toplamları alınarak bulunmuştur.

Üreticilerin kozmopolitlik özellikleri üreticilerin radyo dinleme, televizyon izleme, il ilçe merkezine gitme ve tarımla ilgili konularda danışılma konularındaki cevaplarının ortalamaları alınarak bulunmuştur.

Üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyaçlarının belirlenmesinde üreticilerin toprak hazırlığı, gübreleme, ekim dikim, bitki koruma, alet makine, sürü yönetimini, beslenme ve rasyon uygulamaları, sürü bakımı, pazarlama ve satış konularında verdikleri cevapların ortalamaları alınarak bulunmuştur.

Üreticilerin kişisel hedefleri üreticilerin yüksek gelir elde etme, sevdiği bir işle uğraşma, daha iyi yaşam koşulları oluşturma, tarımla uğraşmaktan keyif alması, meslektaşlarının saygısını kazanma, boş vakitlerinde bu işle uğraşma, kaynaklarını değerlendirme, iş yaşamında olumlu bir imaja sahip olma, kaliteli ve güvenilir ürünler üretme konularındaki düşüncelerinin ortalamaları alınarak bulunmuştur.

Üreticilerin işletme hedefleri üreticilerin işletmesini büyütme, verimliliği artırma, üretimde çevreyi düşünme, yenilikleri yakından takip etme, modern veya aile işletmesi isteme ve zevk için üretim yapma konularındaki düşüncelerinin ortalamaları alınarak belirlenmiştir.

Üreticilerin örgütlenme ile ilgili düşünceleri anket çalışmalarında sorulan örgütlenmeyi gerekli görme, aktif olarak bu konuda çalışma, hangi şekilde ve hangi konularda örgütlenmenin gerekli olduğunu belirleme ile ilgili sorulara verilen cevapların ortalamaları alınarak bulunmuştur. Anket çalışması sırasında sorulmuş olan örgütlenmenin gerekliliği konusundaki soruya 87 üretici olumsuz yanıt vermiştir. Bu yüzden 87 üreticiden

örgütlenme ile ilgili kalan soruların yanıtları alınmamış ve kalan bu sorular negatif yönlü değerlendirilmiştir.

Uygulanan probit analizi sonucunda üreticilerin gelirinin, eğitim durumunun, kozmopolitliğinin, tarımsal yayım ihtiyaçlarının, işletme ve bireysel hedeflerinin ve organizasyonlara katılım durumunun üreticilerin ödeme isteğine istatistiksel bakımdan anlamlı etki ettiği ortaya çıkmıştır. Üreticilerin yaşının, tecrübesinin, kurumsal üyeliğinin, yöneticilik kariyerinin ve aile nüfusunun ödeme isteğine istatistiksel bakımdan herhangi bir etkide bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Çizelge 4.16. Üreticilerin probit analiz verileri (Bağımlı değişken üreticilerin bitkisel üretim alanında tarımsal yayım hizmetlerine olan ödeme isteği)

Bağımsız Değişkenler	Birimler	Parametre Tahmini	T Değeri
Gelir	TL	0.0003	7.082***
Eğitim	Yıl	1.1983	5.900***
Yaş	Yıl	0.0272	0.778
Deneyim	Yıl	-0.0326	-0.952
Dergi vb. Aboneliği	Evet ise 1, Değilse ise 0	-7.7369	-0.000
Üyelik	Evet ise 1, Değilse ise 0	-0.3267	-1.001
Yöneticilik	Evet ise 1, Değilse ise 0	0.0973	0.308
Kozmopolitlik	Likert sıklık indeksi	1.3239	5.736***
Aile Nüfus	Sayı	0.0600	0.337
Tarımsal yayım ihtiyaçları	Likert sıklık indeksi	0.5554	2.029**
Toplantı vb.Katılım	Evet ise 1, Değilse ise 0	0.3579	1.751*
Hedefleri	Likert sıklık indeksi	0.7477	2.368**
İşletme Hedefleri	Likert sıklık indeksi	0.4588	1.806*
Log-likelihood	-123.27		
Mc Fadden R ²	0.50		
Düzenlenmiş R ²	0.45		
N	399		

(* 0.01 için önemli, ** 0.05 için önemli, *** 0.10 için önemli)

Hayvancılık geliri olan toplam üretici sayısından (210 kişi) elde edilen verilere probit analizi uygulanmıştır. Bu analiz ile hayvancılık sektöründen geliri olan üreticilerin ödeme isteğine hangi değişkenlerin etki ettiği saptanmaya çalışılmıştır. Bağımsız değişken olarak alınan ödeme isteği ve bu isteklilik için ödeme yapmak isteyenlere 1, yapmak istemeyenlere 0 rakamı vermiştir. Analiz sonuçları üreticilerin gelirinin,

öğrenim durumunun, kozmopolit davranışlarının, organizasyonlara katılım etkinliklerinin ve tarımsal yayım ihtiyaçlarının ödeme isteğine istatistiksel bakımından anlamlı etki ettiğini ortaya çıkartmıştır. Üreticilerin probit analizi sonuçları Çizelge 4.17’de verilmiştir.

Çizelge 4.17. Bitkisel üretim yanında hayvancılıkla uğraşan üreticilerin probit analizi (Bağımlı değişken üreticilerin hayvansal üretim alanında tarımsal yayım hizmetlerine olan ödeme isteği)

Bağımsız Değişkenler	Birimler	Parametre Tahmini	T Değeri
Gelir	TL	0.0005	5.656***
Öğrenim	Yıl	0.9497	3.126***
Yaş	Yıl	0.0042	0.100
Deneyim	Yıl	-0.0169	-0.405
Dergi vb. Aboneliği	Evet ise 1, Değilse ise 0	-5.1283	-0.000
Üyelik	Evet ise 1, Değilse ise 0	-0.2678	-0.605
Yöneticilik	Evet ise 1, Değilse ise 0	-0.8155	-1.100
Kozmopolitlik	Likert sıklık indeksi	0.9590	2.810***
Nüfus	Sayı	0.1211	0.462
Tarımsal yayım ihtiyaçları	Likert sıklık indeksi	1.4615	3.130***
Toplantı vb.Katılım	Evet ise 1, Değilse ise 0	0.5794	1.820*
Hedefleri	Likert sıklık indeksi	0.4566	1.051
İşletme Hedefleri	Likert sıklık indeksi	0.4255	1.115
Log-likelihood	-58.798		
Mc Fadden R ²	0.45		
Düzenlenmiş R ²	0.56		
Toplam (N)	210		

(* 0.01 için önemli, ** 0.05 için önemli, *** 0.10 için önemli)

4.4.3. Üreticilerin özel tarımsal danışmanlık hizmetleri için ödemek istedikleri ücret tutarına etki eden faktörler (Tobit Analizi)

Toplam üretici sayısından ödeme yapmak istemeyenlerin sayısı çıkarılmış ve kalan 271 üretici ile tobit analizi yapılmıştır. Bu analizde probit analizindeki değişkenlere ilave olarak üreticilerin örgütsel hedefleri de bağımsız değişken olarak göz önüne alınmıştır.yapılan tobit analizi ile ödeme yapmak isteyen kişilerin ödeme tutarını hangi değişkenlerin etkilediğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu analiz için üreticinin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ödeme tutarları bağımlı değişken: gelir,

tecrübe, öğrenim durumu, yaş, üyelik durumu, abonelik, kozmopolitlik, nüfus özellikleri, yayım ihtiyaçları, toplantı v.b. katılım, bireysel işletme ve örgütsel hedefleri ise bağımsız değişken olarak alınmıştır. Analiz neticesinde üreticilerin yayım hizmetleri için ödeme tutarını üreticilerin gelirinin, yaşının ve iş deneyiminin istatistiksel bakımdan anlamlı etki ettiği ortaya çıkmıştır. Üreticilerin öğrenim durumu, kozmopolitlik özellikleri, aile nüfusu, hedefleri, yayım ihtiyaçları, abonelik, yöneticilik ve üyelik durumu ücret tutarı isteğine istatistiksel bakımdan anlamlı herhangi bir etki yapmamıştır. Çizelge 4.18'de üreticilerin ödeme tutarı istekliliklerine ilişkin Tobit analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.18. Bitkisel üretim için-tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin tobit modeli sonucu (Bağımlı değişken yayım hizmetleri için ödenen tutar)

Değişkenler	Birimler	Ortalama	P Değeri
Gelir	TL	0.000	10.22***
Öğrenim	Yıl	-0.041	-0.090
Yaş	Yıl	-0.200	-3.386***
Deneyim	Yıl	0.106	1.935*
Dergi vb. Aboneliği	Evet ise 1, Değilse ise 0	1.834	1.237
Üyelik	Evet ise 1, Değilse ise 0	0.159	0.205
Yöneticilik	Evet ise 1, Değilse ise 0	0.107	0.218
Kozmopolitlik	Likert sıklık indeksi	0.373	0.607
Nüfus	Sayı	-0.031	-0.075
Tarımsal yayım ihtiyaçları	Likert sıklık indeksi	-0.227	-0.340
Toplantı v.b. Katılım	Evet ise 1, Değilse ise 0	-0.236	-0.444
Hedefleri	Likert sıklık indeksi	-0.667	-0.747
İşletme Hedefleri	Likert sıklık indeksi	-0.854	-1.222
Örgütsel hedefler	Likert sıklık indeksi	-0.023	-0.099
Bağımlı değişkenin ortalaması	7.387		
Log-likelihood	-732.572		
Standart sapma	4.562		
Toplam (N)	271		

(* 0.01 için önemli, ** 0.05 için önemli, *** 0.10 için önemli)

Bitkisel üretim yanında hayvancılıklıda uğraşan 210 üreticiden ödeme yapmak istemeyenler çıkarılmıştır. Kalan 139 üreticinin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ödeme tutarları bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Ödemek istenilen tutarı nelerin etkilediğinin analizi tobit modeli kurularak saptanmıştır. Analiz neticesinde

tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için üreticinin ödeyeceği ücret miktarını üreticinin gelirinin, deneyiminin, seminer ve toplantılara katılım durumunun ve örgütsel hedeflerinin istatistiksel bakımdan anlamlı etkilediği saptanmıştır. Üreticilerin öğrenim durumu, yaşı, kozmopolitlik özellikleri, aile nüfusu, hedefleri, yayım ihtiyaçları, abonelik, yöneticilik ve üyelik durumu ücret tutarı isteğine istatistiksel bakımdan anlamlı herhangi bir etki yapmamıştır. Çizelge 4.19’da hayvansal üreticileri için ödeme tutarı istekliliklerine ilişkin tobit analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.19. Hayvansal üretim için-tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin tobit modeli sonucu (bağımlı değişken yayım hizmetleri için ödenen tutar)

Değişkenler	Birimler	Ortalama	P Değeri
Gelir	TL	0.000	2.633***
Öğrenim	Yıl	1.966	0.843
Yaş	Yıl	0.405	1.089
Deneyim	Yıl	-0.693	-1.794*
Dergi vb. Aboneliği	Evet ise 1, Değilse ise 0	10.682	0.701
Üyelik	Evet ise 1, Değilse ise 0	-0.243	-0.074
Yöneticilik	Evet ise 1, Değilse ise 0	-1.026	-0.263
Kozmopolitlik	Likert sıklık indeksi	-0.082	-0.026
Nüfus	Sayı	-0.735	-0.459
Tarımsal yayım ihtiyaçları	Likert sıklık indeksi	-2.093	-0.592
Toplantı vb.Katılım	Evet ise 1, Değilse ise 0	4.198	1.818*
Hedefleri	Likert sıklık indeksi	-3.530	-0.943
İşletme Hedefleri	Likert sıklık indeksi	-1.918	-0.572
Örgütsel Hedefleri	Likert sıklık indeksi	1.428	1.726*
Bağımlı değişkenin ortalaması	29.604		
Log-likelihood	-539.830		
Standart sapma	13.993		
Toplam (N)	139		

4.5. Üreticilerin Geleceğe Yönelik Hedefleri

İşletmenin başarısını etkileyen önemli unsurlardan biri işletmecinin hedefleridir. Çizelge 4.20’den üreticilerin en büyük hedeflerinden birinin yüksek gelir elde etme düşüncesi olduğu gözlenmektedir. Fakat üretimde değer fiyatı bulamadıklarını düşünmeleri bu mesleği keyif alarak yapma konusunda kararsız kalmalarına sebep vermektedir. Yeterli boş vakti olduğuna inanan üreticilerin çoğu boş vakitlerinde başka bir sektörde çalışarak

gelirini arttırma çabasındadır. Diğer üreticilerin saygısını kazanmak özellikle yaşı ilerlemiş üreticiler için çok önemli olmamakla beraber üreticilerin yaşı gençleştikçe önem arz etmeye başlamaktadır. Üreticilerin büyük çoğunluğu işletmeleri için pozitif düşüncelere sahip olsalar da maddi olanakların yetersizliğinden hedeflerine ulaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Dördüncü gelir grubuna sahip üreticilerin büyük çoğunluluğunun tarımdan zevk alması, kaynaklarını değerlendirmek istemesi ve boş vaktinin olmadığını düşünmesi tarım sektörüne daha uzmanca baktığını göstermektedir.

Çizelge 4.20. Üreticilerin geleceğe yönelik bireysel hedefleri (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Mümkün olduğunca yüksek gelir elde etmek istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	1 (0.52)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (0.25)
Katılmıyorum	0 (0.00)	4 (3.81)	0 (0.00)	0 (0.00)	4 (1.00)
Karasızım	1 (0.52)	1 (0.95)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.50)
Katılıyorum	87 (45.31)	43 (40.95)	26 (39.39)	14 (39.89)	170 (42.61)
Tamamen katılıyorum	103 (53.65)	57 (54.29)	40 (60.61)	22 (61.11)	222 (55.64)
Sevdiğim ve zevk aldığım bir işle uğraşmak istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	8 (4.17)	3 (2.86)	4 (6.06)	1 (2.78)	16 (4.01)
Katılmıyorum	100 (52.08)	63 (60.00)	38 (57.58)	25 (69.44)	226 (56.54)
Karasızım	29 (15.10)	14 (13.33)	11 (16.67)	4 (11.11)	58 (14.54)
Katılıyorum	43 (22.40)	17 (16.19)	11 (16.67)	5 (13.89)	76 (19.05)
Tamamen katılıyorum	12 (6.25)	8 (7.62)	2 (3.03)	1 (2.78)	23 (5.76)
Gelecekte daha iyi yaşam koşulları oluşturmak istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	3 (1.56)	2 (1.90)	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (1.25)
Karasızım	8 (4.17)	4 (3.81)	2 (3.03)	1 (2.78)	15 (3.76)
Katılıyorum	127 (66.15)	65 (61.90)	44 (66.67)	21 (58.33)	257 (64.41)
Tamamen katılıyorum	54 (28.13)	34 (32.38)	20 (30.30)	14 (38.89)	122 (30.58)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Çizelge 4.20. (devamı) Üreticilerin geleceğe yönelik bireysel hedefleri (Sayı ve Yüzde)

Tarımla uğraşmak bana büyük keyif veriyor					
Kesinlikle katılmıyorum	18 (9.38)	12 (11.43)	3 (4.55)	0 (0.00)	34 (8.27)
Katılıyorum	45 (23.44)	12 (11.43)	5 (7.58)	2 (5.56)	63 (16.04)
Karasızım	53 (27.60)	32 (30.48)	34 (51.52)	11 (30.56)	130 (32.58)
Katılıyorum	58 (30.21)	41 (39.05)	17 (25.76)	12 (33.33)	128 (32.08)
Tamamen katılıyorum	18 (9.38)	8 (7.62)	7 (10.61)	11 (30.56)	44 (11.03)
Bu işte başarılı olan diğer meslektaşlarımla saygısını kazanmak istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	1 (0.95)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (0.25)
Katılmıyorum	28 (14.58)	6 (5.71)	7 (10.61)	11 (30.56)	52 (13.03)
Karasızım	44 (22.92)	26 (24.76)	14 (21.21)	5 (13.89)	89 (22.31)
Katılıyorum	86 (44.79)	55 (52.38)	37 (56.06)	17 (47.22)	195 (48.87)
Tamamen katılıyorum	34 (17.71)	17 (16.19)	8 (12.12)	3 (8.33)	62 (15.54)
Yeterli boş vaktim var ve boş vakitlerimde bu işle uğraşmak istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	1 (0.52)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (2.78)	2 (0.50)
Katılmıyorum	14 (7.29)	7 (6.67)	2 (3.03)	21 (58.33)	45 (11.28)
Karasızım	35 (18.23)	11 (10.48)	7 (10.61)	5 (13.89)	58 (14.54)
Katılıyorum	114 (59.38)	66 (62.86)	44 (66.67)	5 (13.89)	228 (57.14)
Tamamen katılıyorum	28 (14.58)	21 (20.00)	13 (19.70)	4 (11.11)	66 (16.54)
Kaynaklarımı değerlendirmek istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	11 (5.73)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	11 (2.76)
Karasızım	17 (8.85)	7 (6.67)	4 (6.06)	0 (0.00)	28 (7.02)
Katılıyorum	115 (59.90)	65 (61.90)	40 (60.61)	18 (50.0)	238 (59.65)
Tamamen katılıyorum	49 (25.52)	33 (31.43)	22 (33.33)	18 (50.0)	122 (30.58)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Çizelge 4.20. (devamı) Üreticilerin geleceğe yönelik bireysel hedefleri (Sayı ve Yüzde)

İş yaşamımda olumlu bir imaja sahip olmak istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	4 (2.08)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (2.78)	5 (1.25)
Katılmıyorum	48 (25.00)	15 (14.29)	10 (15.15)	8 (22.22)	81 (20.30)
Karasızım	60 (31.25)	38 (36.19)	25 (37.88)	6 (16.67)	129 (32.33)
Katılıyorum	68 (35.42)	37 (35.24)	27 (40.91)	15 (41.67)	147 (36.84)
Tamamen katılıyorum	12 (6.25)	15 (14.29)	4 (6.06)	6 (16.67)	37 (9.27)
Kaliteli ve güvenilir ürünler üretmek istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	3 (1.56)	1 (0.95)	0 (0.00)	0 (0.00)	4 (1.00)
Karasızım	5 (2.60)	1 (0.95)	1 (1.52)	0 (0.00)	7 (1.75)
Katılıyorum	132 (68.75)	65 (61.90)	36 (54.55)	26 (72.22)	259 (64.91)
Tamamen katılıyorum	52 (27.08)	38 (36.19)	29 (43.94)	10 (27.78)	129 (32.33)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

İşletme sahiplerinin büyük çoğunluğu zevk için üretim yapmamaktadır. Bu nokta üreticilerin büyük çoğunluğunun tarımsal üretimi ana gelir kaynağı olarak gördüğünü göstermektedir. Ayrıca üreticilerin büyük çoğunluğu işletmelerini büyütme, verimliliğini arttırmak ve daha modern koşullarda üretim yapmak istemektedir.

Çizelge 4.21. Üreticinin geleceğe yönelik işletme hedefleri (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
İşletmemi büyütme istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	1 (0.52)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (2.78)	2 (0.50)
Karasızım	6 (3.13)	1 (0.95)	0 (0.00)	0 (0.00)	7 (1.75)
Katılıyorum	90 (46.88)	43 (40.95)	24 (36.36)	14 (36.36)	171 (42.86)
Tamamen katılıyorum	95 (49.48)	61 (58.10)	42 (63.64)	21 (63.64)	219 (54.89)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Çizelge 4.21.(devamı) Üreticinin geleceğe yönelik işletme hedefleri (Sayı ve Yüzde)

Verimliliği yüksek bir işletmem olsun istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	1 (0.52)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (0.25)
Katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (2.78)	1 (0.25)
Karasızım	3 (1.56)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	3 (0.75)
Katılıyorum	98 (51.04)	51 (48.57)	23 (34.85)	9 (25.00)	181 (45.36)
Tamamen katılıyorum	90 (46.88)	54 (51.43)	43 (65.15)	26 (72.22)	213 (53.38)
Çevre dostu ürünler üreten bir işletmem olsun istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Karasızım	3 (1.56)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	3 (0.75)
Katılıyorum	108 (52.25)	58 (55.24)	29 (43.94)	14 (38.89)	209 (52.38)
Tamamen katılıyorum	81 (42.19)	47 (44.76)	37 (56.06)	22 (61.11)	187 (46.87)
Yenilikleri yakından takip eden bir ve uygulayan bir işletmem olsun istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	2 (1.04)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.50)
Karasızım	4 (2.08)	1 (0.95)	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (1.25)
Katılıyorum	95 (49.48)	47 (44.76)	22 (33.33)	10 (27.78)	174 (43.61)
Tamamen katılıyorum	91 (47.40)	57 (54.29)	44 (66.67)	26 (72.22)	218 (54.64)
Modern koşullara sahip bir işletmem olsun istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	2 (1.04)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.50)
Katılmıyorum	2 (1.04)	1 (0.95)	0 (0.00)	1 (2.78)	4 (1.00)
Karasızım	14 (7.29)	2 (1.90)	0 (0.00)	1 (2.78)	17 (4.26)
Katılıyorum	83 (43.23)	42 (40.00)	29 (43.94)	10 (27.78)	164 (41.10)
Tamamen katılıyorum	91 (47.40)	60 (57.14)	37 (56.06)	24 (66.67)	212 (53.13)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Çizelge 4.21.(devamı) Üreticinin geleceğe yönelik işletme hedefleri (Sayı ve Yüzde)

Kendi aileme yeten bir işletmem olsun istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	51 (26.56)	37 (35.24)	15 (22.73)	3 (8.33)	106 (26.57)
Katılmıyorum	39 (20.31)	24 (22.86)	19 (28.79)	12 (33.33)	94 (23.56)
Karasızım	31 (16.15)	17 (16.19)	17 (25.76)	10 (27.78)	75 (18.80)
Katılıyorum	60 (31.25)	26 (24.76)	13 (19.70)	7 (19.44)	106 (26.57)
Tamamen katılıyorum	11 (5.73)	1 (0.95)	2 (3.03)	4 (11.11)	18 (4.51)
Benim için gelir ikinci planda zevk için üretim yapmak istiyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	51 (26.56)	39 (37.14)	19 (28.79)	4 (11.11)	113 (28.32)
Katılmıyorum	57 (26.69)	30 (28.57)	25 (37.88)	18 (50.00)	130 (32.58)
Karasızım	37 (19.27)	20 (19.05)	16 (24.24)	8 (22.22)	81 (20.30)
Katılıyorum	40 (20.83)	15 (14.29)	4 (6.06)	3 (8.33)	62 (15.54)
Tamamen katılıyorum	7 (3.65)	19 (0.95)	2 (3.03)	3 (8.33)	13 (3.26)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

4.6. Üreticilerin Örgütlenme İle İlgili Düşünceleri

Üreticilerin örgütlenme ile ilgili olarak yapılan hesaplamalarda üreticilerin %21.55'i 'üreticilerin kendi aralarında örgütlenmelerine gerek yoktur' yargısına katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle üreticilerin örgütlenmemesi gerektiğine inanan bu 87 kişiye Çizelge 4.22' deki kalan sorular sorulmamıştır.

Genel olarak üreticilerin örgütlenmesi gerektiğine inanan 312 üreticinin %19.87'si aktif olarak çalışabileceğini belirtmişlerdir. Üreticiler kooperatif örgütlenmesini birlik örgütlenmesine tercih etmektedirler. Bunun sebebi sorulduğunda üreticilerin birçoğu birliklerin amaç dışında kullanıldığına inandıklarını dile getirmişlerdir. Özellikle gelir durumu zayıf olan üreticiler birlik örgütlenmesini gelir durumu yüksek olan üreticilerin lobicilik faaliyetlerini yürüttüğü bir kurum olarak görmekteyiz. Bu güvensizlik üreticilerin örgüt faaliyetlerine negatif yansıma yapmaktadır.

Örneğin AB bağlı ülkelerde tarımsal kooperatifler gıda sektörünün %50'sinden fazlasını temsil etmekte iken, Türkiye'de bu konuda genellikle yöresel düzeyde başarılar elde edilebilmiştir (Yercan, 2007).

Üreticilerin hiçbiri 'ürünleri değer fiyatından pazarlayabilmek için örgütlenmelidir' ve 'girdileri daha ekonomik alabilmek için örgütlenmelidir' sorularına cevap olarak katılmıyorum ifadesini kullanmamışlardır. Benzer şekilde teknik sorunların çözümünde de örgütlenilmesi gereklidir yargısına sadece %3.84 (12 üretici) üretici karşı çıkmıştır. Gerçekte örgütlenmenin birçok sorunu aşmada yapı taşı olduğunun farkında olan üreticiler birbirlerine güvensizlikten ve başarı inançlarının eksikliğinden örgütlenememektedir. Özellikle birlik hakkındaki söylentilerin kırsal alanlarda çabuk yayılması üreticilerin birlik kavramına ön yargıyla yaklaşmasına sebep vermektedir. Genç üreticiler ise hem kooperatif hem birlik örgütlenmesine sıcak bakmamakta ve geleceklerini karamsar görmektedirler. İşletme sahiplerinin örgütlenme ile ilgili düşünceleri Çizelge 4.22'de verilmiştir.

Çizelge 4.22. İşletme sahibinin örgütlenme ile ilgili düşünceleri (Sayı ve Yüzde)

	1. Grup (192)	2. Grup (105)	3. Grup (66)	4. Grup (36)	Genel n=399
Üreticilerin örgütlenmelerine gerek yoktur					
Kesinlikle katılmıyorum	13 (6.77)	7 (6.67)	9 (13.64)	11 (30.56)	40 (10.03)
Katılmıyorum	117 (60.94)	60 (57.14)	47 (71.21)	22 (61.11)	246 (61.65)
Karasızım	16 (8.33)	7 (6.67)	2 (3.03)	2 (5.56)	27 (6.77)
Katılıyorum	16 (8.33)	9 (8.57)	4 (6.06)	0 (0.00)	29 (7.27)
Tamamen katılıyorum	30 (15.63)	22 (20.95)	4 (6.06)	1 (2.78)	57 (14.29)
Üreticilerin örgütlenmelerinin gereğine inanıyorum ancak ben uğraşamam					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	2 (2.63)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.64)
Katılmıyorum	9 (6.25)	12 (15.79)	11 (19.30)	6 (17.14)	38 (12.18)
Karasızım	12 (8.33)	6 (7.89)	2 (3.51)	1 (2.86)	21 (6.73)
Katılıyorum	108 (75.00)	52 (68.42)	34 (59.65)	20 (57.14)	214 (68.59)
Tamamen katılıyorum	15 (10.42)	4 (5.26)	10 (17.54)	8 (22.86)	37 (11.86)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Çizelge 4.22. (devamı) İşletme sahibinin örgütlenme ile ilgili düşünceleri (Sayı ve Yüzde)

Üreticilerin örgütlenmelerinin gereğine inanıyorum ve ben aktif olarak çalışmak isterim					
Kesinlikle katılmıyorum	2 (1.39)	2 (2.63)	2 (3.51)	0 (0.00)	6 (1.92)
Katılmıyorum	110 (76.39)	43 (56.58)	37 (64.91)	20 (54.29)	210 (66.99)
Karasızım	15 (10.42)	13 (17.11)	3 (5.26)	3 (8.57)	34 (10.90)
Katılıyorum	17 (11.81)	17 (22.37)	12 (21.05)	8 (25.71)	54 (17.63)
Tamamen katılıyorum	0 (0.00)	1 (1.32)	3 (5.26)	4 (11.43)	8 (2.56)
Üreticilerin kooperatif çatısı altında örgütlenmeleri gerektiğine inanıyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	2 (1.39)	2 (2.63)	1 (1.75)	1 (2.86)	6 (1.92)
Katılmıyorum	8 (5.56)	6 (7.89)	0 (0.00)	6 (17.14)	20 (6.41)
Karasızım	32 (22.22)	23 (30.26)	9 (15.79)	2 (2.86)	66 (20.83)
Katılıyorum	84 (58.33)	40 (52.63)	39 (68.42)	17 (51.43)	180 (58.01)
Tamamen katılıyorum	18 (12.50)	5 (6.58)	8 (14.04)	9 (25.71)	40 (12.82)
Üreticilerin birlik çatısı altında örgütlenmeleri gerektiğine inanıyorum					
Kesinlikle katılmıyorum	11 (7.64)	11 (14.47)	8 (14.04)	15 (42.86)	45 (14.42)
Katılmıyorum	75 (52.08)	32 (42.11)	28 (49.12)	10 (28.57)	145 (46.47)
Karasızım	44 (30.56)	24 (31.58)	20 (35.09)	3 (8.57)	91 (29.17)
Katılıyorum	14 (9.72)	7 (9.21)	1 (1.75)	6 (17.14)	28 (8.97)
Tamamen katılıyorum	0 (0.00)	2 (2.63)	0 (0.00)	1 (2.86)	3 (0.96)
Üreticiler özellikle ürünlerini değer fiyatından pazarlayabilmek için örgütlenmelidir					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Karasızım	54 (37.50)	20 (26.32)	15 (26.32)	4 (8.57)	93 (29.49)
Katılıyorum	68 (47.22)	35 (46.05)	27 (47.37)	17 (51.43)	147 (47.44)
Tamamen katılıyorum	22 (15.28)	21 (27.63)	15 (26.32)	14 (40.00)	72 (23.08)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

Çizelge 4.22. (devamı) İşletme sahibinin örgütlenme ile ilgili düşünceleri (Sayı ve Yüzde)

Üreticiler özellikle girdileri daha ekonomik alabilmek için örgütlenmelidir					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Karasızım	54 (37.50)	20 (26.32)	16 (28.07)	4 (8.57)	94 (29.81)
Katılıyorum	67 (46.53)	35 (46.05)	26 (45.61)	17 (51.43)	145 (46.79)
Tamamen katılıyorum	23 (15.97)	21 (27.63)	15 (26.32)	14 (40.00)	73 (23.40)
Üreticiler özellikle teknik sorunlarını daha kolay çözebilmek için örgütlenmelidir					
Kesinlikle katılmıyorum	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
Katılmıyorum	5 (3.47)	4 (5.26)	1 (1.75)	2 (5.71)	12 (3.85)
Karasızım	55 (38.19)	25 (32.89)	19 (33.33)	4 (8.57)	103 (32.69)
Katılıyorum	66 (45.83)	29 (38.16)	23 (40.35)	16 (48.57)	134 (43.27)
Tamamen katılıyorum	18 (12.50)	18 (23.68)	14 (24.56)	13 (37.14)	63 (20.19)

(Parantez içindeki rakamlar yüzdeleri göstermektedir.)

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan çalışma ile Aydın ilindeki üreticilerin sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya konulmaya çalışılmış ve üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ödemeye istekli olduğu ödeme tutarı ve bu tutarı hangi değişkenlerin etkilediği saptanmıştır. Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin düzenli bir şekilde yürüebilmesi için bu hizmeti sunacak olan kurumlara bazı sorulara verilen cevapların kılavuzluk etmesi gerekmektedir. Bu sorulardan biri üreticilerin genel özellikleridir.

Üreticilerin ortalama yaşı 52 olarak tespit edilmiştir. Farinde ve Ateh, (2009)'da Nijerya'da yaptığı benzer bir çalışmaya göre üreticilerin yaş ortalamasını 46.4 olarak belirlemiştir. Üreticilerin yaş ortalaması TÜİK sınır değerleri içerisinde. Üreticilerin büyük çoğunluğu ilkökul ve ortaokul düzeyinde eğitim görmüşlerdir. Üreticilerin çoğu tarımla ilgili dergi, gazete ve benzeri iletişim bağlantılarına karşı ilgisiz gözükmektedirler. Üreticilerin bu yayım organlarına karşı ilgisizliği ya üreticilerin bu tarz yayım organlarına olan ilgisizlikten ya da bu tarz yayım organlarına verilen parayı ihtiyaç dışı görmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle üreticilere yönelik eğitim veya bilgi, yazılı olarak verilmek istenirse yayınlanacak bildiri ücretsiz dağıtılmalıdır.

Mesleki medya takibi konusunda televizyonun diğer iletişim araçlarına kıyasla daha çok ilgi gördüğü gözlenmektedir. Bu durum üreticilere yönelik yayım çalışmalarının yazılı olmasından çok görsel olması gerektiğini göstermektedir.

Üreticilerin çoğundan fazlası sorunlarını çözümede birbirlerine danışmaktan kaçınmaktadırlar. Böylece üreticiler birlik kooperatif gibi birlikte olduğunda daha çok sosyal etki yaratacak girişimlerden kaçınmaktadır. Bu durum kırsal kalkınma için önemli bir sorundur. Bilindiği üzere ABD'deki ilk tarımsal yayım çalışmaları üreticilerin birbirlerine destek olması ve kaynaşmasıyla başlamıştır. Oysaki üreticilerin birbirine danışmaktan kaçması birlik oluşturmasının da önüne geçmektedir. Yayım hizmetlerini

yürütecek olan kuruluşlar seminerler ve benzeri kültürel faaliyetlerle üreticileri birbirine yakınlaştırmalıdır.

Tarımsal yayım kuruluşları bu tutumları yıkmalı sorunların çözümünde katılımcı yaklaşımı ön planda tutmalıdır. Sorunların çözümüne ortak bakış açıları getirilmelidir. Birbirinden kopuk ve bireyselliği ön planda tutan bir toplumun birçok konuda başarılı olması beklenemez. Bu yüzden yayım çalışmalarında bireylerin değil toplumun sorunları toplumun ortak yaklaşımları ile çözüme kavuşturulmalıdır (Özkaya, 2005).

Anket sonuçlarından elde edilen veriler bu yaklaşımı doğrular niteliktedir. Üreticiler arasındaki katılım eksikliği bugüne kadar yayım hizmetlerinde oluşan başarısızlığın temel sebeplerinden biri olarak kabul edilebilir.

Üreticilerin sosyo-ekonomik görünümleri ve bu görünümün Türkiye üretici profiline uygun olup olmaması çalışmanın savları için bir başka önemli konudur.

Bu açıdan çalışmaya 399 üretici konu edilmiştir. Bu üretici sayısının 210 (%52.63)'unun hem hayvansal (büyükbaş hayvancılık) hem bitkisel üretim (tarla, bağ-bahçe tarımı), 189 (%47.14)'unun ise sadece bitkisel üretim (tarla, bağ-bahçe tarımı) yaptığı saptanmıştır. TÜİK 2007 verilerine göre Türkiye işletme yapısının %60.3'ünü hem bitkisel üretim hem de hayvan yetiştiriciliği, %36,1'inde yalnız bitkisel üretim, %3.6'sında ise yalnız hayvan yetiştiriciliği oluşturmaktadır. Bu oranlar çalışmaya konu olan üretici yapısı ile hemen hemen yakınlık göstermektedir. Aradaki farklar Aydın ili arazi yapısının bitkisel üretim çalışmalarına daha çok uygun olmasından kaynaklanmaktadır.

İşletmelerdeki ortalama büyükbaş hayvan sayısı 6.24 olarak tespit edilmiştir. TÜİK'ten elde edilen veriler çalışma rakamı ile yakınlık göstermektedir. Fakat Avrupa'daki üreticilerin ortalama büyükbaş hayvan sayıları ile kıyaslandığında bu oran oldukça düşüktür (ortalama 38 hayvan). Bu sayı işletmelerin profesyonelce hayvancılık yapmadığını üreticilerin bu sektöre sadece ek gelir kaynağı olarak baktığını göstermektedir. Yayım ile ilgilenecek kurumlar hayvancılığa ilgi duyan kişileri bu konuda uzmanlaştırmalı ya da çeşitli örgütlerle hayvan sayılarının çoğaltılması sağlanmalıdır.

Böylece üretim maliyetleri düşürülerek üreticinin değer fiyatıyla malını satması sağlanabilecektir. Örneğin üreticilerin hayvan yetiştirmedeki en büyük sıkıntısı veteriner masraflarıdır. Oysa bir örgüt çatısı altında hayvanların bakımı için özel bir veteriner devamlı iş verilse bu ve buna benzer birçok masrafın azalması sağlanabilecektir.

Tarımsal yayım kurumları için önemli bir diğer soru üreticilerin hangi konularda yayım hizmetlerine ihtiyaç duyduğudur. Anket çalışmalarına göre üreticiler özellikle sulama gübreleme, bitki koruma ve pazarlama konularında sıkıntı yaşamaktadırlar. Üreticilerin bir diğer sıkıntısı sulama konusundadır. Bu noktada yayım kuruluşları suyun önemini dile getiren konferanslarla ve bu konuda yapılan çalışmalarla üreticiyi bilinçlendirebilir. Üreticilerin bir diğer şikâyeti pazar fiyatını yakalayamadıkları hususundadır. Bu noktada tarımsal yayım kuruluşları üreticilerin değer fiyatından mallarını satmasını ya da üretim maliyetlerini daha aşağı çekerek üreticilerin daha çok kar etmesini sağlarsa bilgi ve teknoloji takibinde çok daha kısa zamanda büyük yol alınacaktır. Yeni pazar arayışlarına girmek üreticilerin ufuklarını açacak, karlılığını arttıracak, ürün yelpazesini genişletecektir. Tarımsal yayım kuruluşları aracılığıyla devlet bu konuyu teşvik etmeli, bu konuda yapılan çalışmalar değerlendirilmeli ve bürokratik engeller kolay aşılabılır bir hal almalıdır.

Üreticilerin ziraat mühendisleriyle olan bilgi alış-veriş öncelik tercihin zirai ilaç bayilerinden sonra yer alması bitki koruma ve diğer tarım konularında uzun süre sıkıntı yaşanacağını göstermektedir. Üreticilerin zirai ilaç bayilerini bitki ya da toprak doktoru gibi görmeleri bu işin eğitimini alan kişilerin görmezden gelinmesine sebep vermektedir. Bu yüzden devletin bu işin eğitimini alan kişilere olan güven ve saygınlık duygusunu artacak politikalara yön vermesi gerekmektedir. Üreticinin güven duygusu önemli bir konudur çünkü tarımsal yayım hizmetlerini yürütecek olan kurumların temel taşlarını bu işin eğitimini almış kişiler oluşturacaktır. Güvensizlik ilerleyen yıllarda sistemde sorunlar çıkmasına sebep verebilir. Devlet sadece yayım ve danışmanlık politikaları için değil sürdürülebilir tarım politikaları içinde zirai ilaç bayii konusunda gerekli önlemleri almalıdır.

Tarımsal yayım kurumları için bir diğer önemli soru ‘danışmanlık hizmetlerinin nasıl ve kimin tarafından yapılması gerektiğidir?’. Yapılan anket çalışmasından elde edilen veriler üreticilerin bilgi ve becerilerini artırmada en çok tercih ettiği yöntemin uygulamalı ve bireysel eğitim olduğu doğrultusundadır. Bu durum tarımsal yayım hizmeti sunacak kurumların bu iki eğitim türüne ağırlık vermesi gerektiğini göstermektedir. Üreticilerin büyük çoğunluğu özel sektör tarafından ücretli olarak bu sistemin yürütülmesi taraftarıdır. Fakat azımsanmayacak bir üretici topluluğu da, sistemin ücretli ya da ücretsiz olarak örgütler tarafından yürütülmesini istemektedirler. Yapılan anket çalışmalarından edinilen tecrübeler aslında özel sektöre olan talep fazlalığının örgütlenmeye olan güven eksikliğinden kaynaklandığını göstermiştir. Üreticiler kalkınma için örgütlenmenin gerekli olduğunu düşüncelerde örgütlenmeye soğuk bakmaktadırlar. Özellikle gelir düzeyi düşük üreticiler örgütlerin kalkınma için değil kişisel çıkarlar için kullanıldığını düşünmektedir. Bu yüzden toplantılar ve yapılan harcamalar kayıtlı üyeleri aydınlatmalı üyelerin güven duygusu kazanılmaya çalışılmalıdır.

Tarımsal danışmanlık hizmetleri için en kritik soru bu sistemin ücretinin ne olması gerektiğidir. Çünkü yapılan birçok çalışma gerek üreticilerin sisteme katılabilmesi gerekse hizmeti yetine getirecek kurumların sisteme adaptasyonu için uygun ücret tutarının bulunmasının önemli olduğunu göstermektedir (Farinde ve Ateh, 2009) Yapılan çalışma sonucunda üreticilerin bitkisel üretim ağırlıklı yayım hizmetlerinden yararlanmak için dekar başına 6.59 TL ücret ödemeye istekli oldukları bulunmuştur. Bu ücret devletin 2007 yılında yapmış olduğu taslak tebliğde üretici desteği olarak açıkladığı rakamla hemen hemen örtüşmektedir.

Bu açıklamaya göre Bakanlık yayım hizmetlerinin %75’ini kendi karşılayacak ve 5000 dekar arazinin danışmanlığına karşılık yayım kuruluşlarına yıllık 22 bin beş yüz TL ücret ödeyecektir. Bu bilgi ışığında devlet üreticinin danışmanlık hizmetleri için vereceği ücretin dekar başına yıllık 4.5 TL’sini karşılayacaktır. Üreticinin ödeyeceği tutar ise hizmetin %25’i yani dekar başına 1.5 TL’dir. Bu açıklamadan yola çıkarak toplam danışmanlık hizmeti ücreti dekar başına yıllık 6 TL olarak bulunmuştur. Bu ücret

tutarı çalışma sonucunda elde edilen ücret tutarı ile örtüşmektedir. Bu durum ilerleyen dönemlerde devletin bu sistemden çekilmesi karşısında üreticilerin hizmet tutarını kendi imkanları ile finansa edebileceğini göstermektedir. Sri Lanka bölgesindeki çay üreticileri arasında yapılan çalışmada finanssal ücretin 7\$, Nijerya'da genel üretici kitlesi üzerine yapılan başka bir çalışmada ücretin 2.59\$ olarak bulunduğu ortaya çıkmıştır. Nijerya'nın batı bölgesinde yapılan başka bir çalışma ücreti 2.75\$ olarak belirlemiştir. Çalışmadan elde edilen ücret (4\$) ödeme isteği bahsi geçen çalışmalarla örtüşmektedir. Türkiye'de ki ücretin diğer ücretlerden biraz daha yüksek olması ise ekonomik ölçütlerden kaynaklanmaktadır.

Türkiye ziraat mühendisleri odası tarımsal üretim sektörünün her değişik kolu için ayrı ayrı yayım hizmetleri fiyat tarifesi uygulamaktadır. Bu tarife bağ-bahçe hizmetleri için yıllık dekara 36TL, tarla üretimi hizmetleri için ortalama (kuru) yıllık dekara 12TL (sulu) 24TL, sera için yıllık dekara 400 TL, örtü altı yetiştiriciliği için yıllık dekara 36 TL'dir. Çalışmadan elde edilen verilerin ise sadece tarla tarımı ve bağ-bahçe tarımı yapan üreticilerinden elde edilen veriler ışığında hazırlandığı ve fiyat endeksi hazırlanırken herhangi bir ayırım yapılmadığına dikkat edilmelidir. Türkiye bölgeler arasında tarımsal üretim yapısı farklı karakteristik özelliklere sahip bir ülkedir. Bu yüzden Türkiye'ye örnek bir model teşkil etmesi amacı ile seçilmiş olan Aydın ilinin haricinde bölgeleri temsil edebilecek başka illerde de benzer çalışmalar yürütülebilir. Böylece değişik tarımsal özelliklere ve sosyo-ekonomik yapıya sahip birçok bölgede bölgenin sosyal yapısına uygun, farklı ücret ve farklı tarımsal politikalar geliştirilme yolu açılabilir.

Başka ülkelerde yapılmış olan çalışmalar organizasyonlara katılımının, cinsiyetin, okuryazarlık durumunun, gelir miktarının ve deneyimin ödeme isteği üzerine pozitif etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Yapılan çalışmadan elde edilen veriler ise üreticilerin tarımsal yayım hizmetlerine olan isteğine gelininin, öğrenim durumunun, tarımsal yayım ihtiyacının, toplantı ve seminerlere katılımdaki etkinliğinin, bireysel ve işletmesine yönelik hedeflerinin

istatistiksel bakımdan pozitif etki gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu noktada anket çalışmalarının geniş kapsamlı tutulması ve daha fazla değişkenle çalışılması bağımlı değişkenlerin artmasına sebep vermiştir. Çalışma diğer çalışmalardan farklı olarak tecrübenin ödeme isteği üzerine herhangi bir etki yapmadığını fakat kozmopolitliğin ve hedeflerin ödeme isteği üzerine pozitif etki yaptığını göstermiştir. Bu durum çok mantıklıdır çünkü bu özellikler talebe etki eden faktörler arasındadır. Üreticilerin geliri ve öğrenim durumu arttıkça ödeme isteği de artmaktadır. Benzer olarak organizasyonlara katılım ödeme isteğine pozitif etki etmektedir. Yayım kurumları üreticilerin üzerine oluşan bu etkiyi değerlendirmelidir.

Çalışmada toplam üretici sayısı olan 399 üreticiden ödeme yapmak istemeyen üreticiler çıkarılmış kalan 271 üretici ile tobit analizi uygulanmıştır. Bu analizle üreticilerin ödemek için talep ettiği ücreti hangi değişkenlerin etkilediği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Analiz sonuçlarına göre üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ödemek istediği ücret tutarına gelirin pozitif, yaşın ise negatif etki yaptığı ortaya çıkmıştır. Bu durum yayım hizmetleri için ödenecek ücret artışı politikalarına genç üreticilerin daha pozitif yaklaştığını göstermektedir.

210 üreticinin bitkisel üretim yanında hayvancılık sektöründe de gelirinin olması hayvansal üretim konusundaki yayım hizmetlerine olan ihtiyacı saptama olanağı tanımıştır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken konu hayvancılık ile uğraşan üreticilerin profesyonel olarak hayvancılık yapmaması aile işletmesi şeklinde küçük hayvan gurupları ile geçimini sürdürmeleridir. LBM yöntemi ile 210 üreticinin büyükbaş hayvancılık için yayım hizmetlerine ödemek istediği ücret 29.33 TL olarak hesaplanmıştır. Bu hesap tamamen hayvancılık sektörüyle uğraşan, geçimini sadece bu sektörden sağlayan ve sahip olduğu ortalama hayvan sayısı yüksek olan üreticilerin ödeme isteği tutarı ile örtüşmeyebilir. Fakat genel üretici kitlesi ve yapısı göz önüne alındığı taktirde rakamlar doğru sonucu vermektedir. Türkiye hükümetinin açıklamış olduğu rakam hayvan başına 65 TL'dir. Bu fiyat çalışma sonucunda bulunan rakamın çok üstündedir. Üreticilerin bu rakamı karşılaması çok zor gözükmektedir. Hükümet bu

ücret politikasını belirlerken sadece hayvancılık sektörü ile geçimini sağlayan üreticileri göz önüne almış olabilir.

Ziraat mühendisleri odasının 2009 yılı büyükbaş hayvansal üretim hizmetleri için hayvan başına yıllık belirlediği asgari ücret tutarı 90 TL'dir. Bu ücret tutarı da üreticilerin ödeme isteği tutarının çok üzerindedir.

Çalışmada bu 211 üreticinin ödeme isteğini etkileyen değişkenleri bulabilmek için probit analizi yapılmıştır. Sonuçlar üreticilerin gelirinin, kozmopolitlik özelliklerinin, öğrenim durumlarının, yayım ihtiyaçlarının ve organizasyonlara katılım durumlarının artması halinde ödeme isteğinde arttığını göstermektedir.

Bu 211 üreticiden ödeme yapmak istemeyen üreticiler çıkarılarak kalan 139 üretici ile tobit analizi yapılmıştır. Bu analiz ile üreticilerin hayvancılık sektörü için ödemek istediği ücrete etki eden etmenler belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçlar üreticilerin gelirinin, organizasyonlara katılım durumlarının ve örgütsel hedeflerinin artması durumunda verecekleri ücret tutarının da artacağını göstermektedir. Yapılan anket çalışması ile üreticilerin hayvancılığı ek gelir olarak gördükleri ortaya atılmıştır. Benzer şekilde, yapılan anket çalışması ile üreticilerin örgütlenme faaliyetlerinin pozitif yanlarını görebildiklerini anlaşılmıştır. Analiz neticesinde üreticilerin örgüt hedeflerinin ücrete pozitif yansımaları ilerleyen yıllarda örgütsel bağlamda hayvancılık sektöründe başarılar elde edilebileceğini göstermektedir.

Üreticilerin devlet garantisi halinde bu hizmetlere daha çok güvenle baktıkları belirlenmiştir. Üreticilerin çoğu geliri herhangi bir sebeple arttığı takdirde verilen ücretleri arttırabileceklerini belirtmişlerdir. Bu durum ilerleyen yıllarda sistemin başarı sağlanması halinde gönülsüz olanların bile yayım hizmetleri veren kurumlarla işbirliği halinde çalışabileceğini göstermektedir.

Aydın iline bağlı 359.494 hektarlık kültür arazisi olduğu düşünülerek dekar başına üreticilerin ödemek istediği 6.59 TL ücret ile üreticilerin yıllık 23 milyon 690 bin 654 TL'lik tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ücret ödemeye istekli olabileceği

varsayımı ortaya çıkmıştır. Bu noktada ziraat mühendisleri odasının belirlemiş olduğu asgari ücret tutarı ile çalışma sonunda elde edilen üreticilerin ödeme isteği arasında kalan rakamsal farkları devletin karşılaması beklenebilir.

Fakat hükümetin 2009 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile vereceğini açıkladığı işletme başına yıllık 225 TL tarımsal yayım desteği ile sistemin başarılı sonuçlar elde etmesi zor gözükmemektedir (Resmi Gazete, 2009).

Hükümetin vereceği destekler gerek üreticinin gerekse bu hizmeti sunacak olan kuruluşların bu sektöre ve bu hizmete pozitif bakması için itici güç oluşturmalarıdır. Ayrıca Hükümet sistem için gereken desteği sistem kendi kendine yönetilebilir bir hal alıncaya kadar sürdürmeli ve AB'ye bağlı birçok ülkede olduğu gibi parasal desteğini zamanla azar azar çekmelidir.

Bu açıdan bulunmuş olan rakamlar kırsal toplumun nabzını yansıtması açısından önem arz etmektedir. Çünkü üreticilerin verebileceğini iddia ettikleri bu fiyatlar sistemin ne kadar randımanlı yürüyeceğinin bir göstergesidir. Gerek tarımsal yayım hizmetini sunacak kişiler, gerek devlet, gerek sivil toplum kuruluşları kurgularını yaparken bu fiyatları göz önüne almalıdırlar. Eğer bu fiyatlar üreticinin verebileceğinden çok daha fazla yukarı çekilirse yada hükümetin açıkladığı şuan ki destek politikaları ile sistem yönlendirilmeye çalışılırsa sistemin başarıya ulaşması zor gözükmemektedir.

Tüm bunların haricinde tarımsal yayım kurumları bazı temel prensipleri göz ardı etmemelidirler. Tarımsal yayımın temel taşlarından biri araştırma kurumlarıyla üreticiler arasında bir bağ kurmasıdır. Türkiye'de yayım sisteminin başarısızlığı üniversiteler ya da araştırma kurumları ile üreticiler arasında bir bağ kurulmasına engel olmuştur. Devlet desteği ile yapılmış birçok değerli ar-ge çalışmaları dosyalarda kalmış hiçbir zaman uygulamaya aksettirilememiştir. Bu durum üreticilerin kendini yenilemesini engellemiş ve atalarından öğrendikleri teknik bilgilerle üretim yapmaya devam etmelerine sebep vermiştir. Gelişmiş ülkeler ar-ge çalışmalarını uygulamanın avantajını yakalayıp üretim maliyetlerini modern teknik bilgi ve teknoloji sayesinde düşürmüşlerdir. Böylece Türkiye'deki üretim maliyetleri birçok ülkenin üstüne çıkmış

ve bu sektörden geçimini sağlayan üreticiler sürekli devlet desteği bekler duruma gelmiştir. Öyle ki, üreticiler bu durumun suçlusu olarak devleti göstermişlerdir. Çünkü devlet üreticileri desteklemek zorunda olan bir kurummuş gibi görülmektedir. Oysa devlet tarım sektöründe bir destek kapısı olarak gözükmektense politika üretmek üreticinin çağa ayak uydurmasında katalizör görevi üstlenmelidir. Araştırma kurumlarındaki ar-ge çalışmaları desteklenerek bunların uygulamada verimli çalışması sağlanmalıdır. Böylece üreticiler diğer ülkelerdeki rakip mal üreten üreticilere karşı ayakta kalma şansı bulacaklardır. Bu noktada AB tarım politikaları özellikle tarımsal yayım faaliyetlerine aktif olarak yön ve destek vermektedir. Araştırma kurumları ile üretici arasındaki bağı başarılı bir şekilde kurmuşlardır. Bu başarı Türkiye’de de örnek alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adams, M.E. 2001. Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarımsal Yayım (Çeviri: M. Boyacı), Ege Üniversitesi, Tarımsal Uygulama Ve Araştırma Merkezi, 121s., İzmir.
- Agbuma, U.J.2000. Agricultural Research-Extension Linkage Systems: An International Perspective. **Agricultural Research & Extension Network**, **106**: 1-7.
- Ajayi, A.O. 2006. An Assesment Of Farmers' Willingness To Pay For Extension Services Using The Contingent Valuation Method(CVM): The Case Of State, Nigeria. **The Journal of Agricultural Education and Extension**, **12** (2): 97-108.
- Akgüngör, S., Miran, B., Abay, C., Olhan E., Nergis. K. 1999. İstanbul, Ankara ve İzmir İllerinde Tüketicilerin Çevre Dostu Tarım Ürünlerine Yönelik Potansiyel Talebinin Tahminlenmesi. Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü, 107s, İzmir.
- Anderson, H. M., Vahid, F. 1997. 'On The Correspondence Between Individual and Aggregate Food Consumption Functions: Evidence From The USA and The Netherlands'. **Journal of Applied Econometrics**, **12** (3): 447-507.
- Asadi, A., Akbari, M.,Fami, H.S., Alambaigi, A. 2008. An Assessment of Farmers willingness to pay for Wheat Consultant Engineers project (WCEsP): in Iran. **American Journal of Agricultural and Biological Sciences** , **3**: 673-678.
- Benor, D., Harrison, J.Q. and Baxter, M.1988. Tarımsal Yayım, Eğitim Ve Ziyaret Sisitemi (çeviri: M. Küçükkurt), Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 86s., İzmir.

- Budak, D.B., Budak, F. and Kaçira, Ö.Ö 2005. Livestock Producers'needs And Willingness To Pay For Extension Services İn Turkey. **17th European Seminar On Extension Education Proceedings**, pp 356-360, İzmir.
- Blaine, W.T.,Lichtkoppler, F.R. and Stanbro, R. 2003. An Assessment of Residents'Willingness to Pay for Green Space and Farmland Preservation Conservation Easements Using the Contingent Valuation Method, (CVM). **Journal of Extension, 41(4)**
- Carson, R.T. 2000. Contingent Valuation: A User's Guide, **Environmental Science and Technology, 34(8)** 1413-1418.
- Çukur, T. 2007. Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Yayım Politikaları ve AB'ye Uyum Açısından Öneriler Üzerine Bir Araştırma. Ege üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 275s.,İzmir.
- Davis, J.A. 1971. Elementary Survey Analysis. Printice hall. Methods of social science series. Englewood cliffs. New Jersey.195p.
- Dinar, A.1996. Extension commercialization: How Much To Charge For Extension Services. **American Journal of Agricultural Economics, 78:** 1-12.
- Dodson, M. E. 2001. Welfare Generosity Location Choices Among New United States Immigrants. **International Review of Law and Econometrics, 1(21):** 47-67.
- Farinde, A.J., ; Ateh, A.P. 2009. Tending Toward Extension Privatization in Nigeria: An Assessment of Arable Crop Farmers' Willingness to Pay for Extension Services in Niger State of Nigeria. **Journal of Agricultural & Food Information, Volume ,10(1):**63–75.

- Foti, R., Nykutya, I., Moya, M., Chikuvire, J., and Mlambo, N. 2007. Determinants of Farmer Demand For 'Fee-For-Service' Extension In Zimbabwe. **Journal of International Agricultural and Extension Education**, **1** (14):95-105.
- Halloway, G.J., and Ehui S.K. 2001. Demand, Supply and Willingness To Pay For Extension Services In An Emerging Market Setting. **American Agricultural Economics Association**, **83**(3): 764-768.
- Horna, J. D., Smela, M. and Oppen, M.V. 2005. Farmer Willingness to Pay for Seed-Related Information: Rice Varieties in Nigeria and Benin. **International Food Policy Research Institute**, p.142, Washington.
- Kepenek, Y., Yentürk, N. 1995. Türkiye Ekonomisi. Remzi Kitapevi, 480s., Türkiye.
- Umali, L.D., & Schwartz, L.A. 1994. Public and Private Agricultural Extension. World Bank Discussion Papers. p.85, Washington.
- Lusk, J.L., & Hudson, D. 2004. Willingness To Pay Estimates And Their Relevance To Agribusiness Decision Making. **Review Of Agricultural Economics**, **26**(2):152-169.
- Maddala, G. S. 1992. Econometrics. Macmillian Publishing Company, p. 340, New York.
- Marsh, P. S., Pannell, D.J. and Linder, R.K. 2004. Does Agricultural Extension Pay? A Case Study For A New Crop, Lupins, In Western Australia. **Agricultural Economics**, **30**: 17-30.
- Marsh, P. S. & Pannell, D.J. 2002. Agricultural Extension Policy in Australia: the good, the bad and the misguided. **Australian Journal of Agricultural and Resource Economics**, **44** (4): 625-627.
- Miran B., 2002. Temel İstatistik, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir.

- Nambiro, E., Omiti, J. and Mugunieri, L. 2005. Decentralization and Access To Agricultural Extension Services in Kenya. **Strategies and Analysis for Growth and Access.**
- Newbold, P., 2000. İşletme ve İktisat için İstatistik -4. baskı, (Çev: Ümit Şenesen), Literatür Yayınları No:44, İstanbul
- Özkaya, T. 1988. Ege Bölgesinde Seçilmiş Bazı İllerde Süt Sığırcılığına Yönelik Tarımsal Yayım Stratejisinin Analizi. Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tübitak Projesi, İzmir.
- Özkaya T. 1991. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 170s,İzmir.
- Özkaya, T. 2005. How to Institutionalize Participatory Approaches in Extension Systems: the Case of Turkey. **17. European Seminar on Extension Education**, pp 13-17, İzmir
- Pindyck, R. S. and Rubinfeld, D.L. 1998. Econometric Models and Economic Forecasts. Boston: McGraw Hill.
- Resmi Gazete 8 Eylül 2006 Cuma: 26283
- Resmi Gazete 15 Mart 2009 Pazar : 27170
- Roe,,B.,Haab, T.C and Miller, B.S.2004. The Value Of Agricultural Economics Extension Programing: An Application Of Contingent Valuation. **Review of Agricultural Economics**, **3**(26):373-390.
- Richardson, J. G. 2005. Extension Impacts, Benifits And Economic Values; Influence Program Funding. **17. European Seminar on Extension Education**, pp 42-47, İzmir

- Sayın, C., Y. Taşcıoğlu ve M.N. Mencet. 2004. "AB'de Yaş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzenlemesi ve Türkiye'nin Uyum Yönünde Alması Gerekli Önlemler". **Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi**, Tokat.
- Schuck, N.G. 2000. Conflict and Engagement: an Empirical Study of a Farmer-Extension Partnership in a Sustainable Agriculture Program. **Journal of Agricultural and Environmental Ethics**, **13**:(79-100).
- Swallow, S.K., & Mazzotta, M. J. 2004. Assessing Public Priorities For Experiment Station Research: Contingent Value And Public Preferences For Agricultural Research. **American Agricultural Economics Association**, **86**(4): 975-989.
- Suluman, V. R., Hall, A., Suresh, N. 2005. Effectiveness of Private Sector Extension in India and Lessons for the New Extension Policy Agenda. **Network Paper - Agricultural Research and Extension Network**, **141** : (1-11).
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. 2007. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerine Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ. Taslak Tebliğ:2
- TÜİK, 2007. Tarımsal göstergeler. Türkiye Ulusal İstatistik Kurumu. Ankara
- TÜİK. 2008. Türkiye İstatistik Yıllığı. Ankara
- Whitehead, J. C. , Hoban, T.J. and Clifford, W. B. 2001. Willingness To Pay For Agricultural Research and Extension Programs. **Journal of Agricultural and Applied Economics**, **33** (3): 91-101.
- Van Den Ban, A.W., Hawkins, H. S.1996. Agricultural Extension, Second Edition. Blackwell Science, p.294. USA
- Van Den Ban, A.W. 1998. Supporting Farmers' Decision Making Processes by Agricultural Extension. **Journal of Extension Systems**, **14**(1),pp.55-67.

- Van Den Ban, A. W. 1999. Agricultural development; opportunities and threats for farmers and implications for extension organisations. **The Journal of Agricultural Education and Extension**, 6(3): 145-156
- Van Den Ban, A. W. 2000. Agricultural Research-Extension Linkage Systems: An International Perspective. *Agricultural Research & Extension Network*, 106: 8-18.
- Yapa K.D.A.J and Ariyawardana, A. 2005. Willingness to Pay for a Fee-Based Extension Service by Tea Smallholders in Galle District. **Sri lankan Journal of Agricultural Economics**, 7(1): 69-84.
- Yavuz, O. 2000. Tarımsal Yayım Ve Haberleşme. Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 143s., Bursa
- Yercan, M. 2007. Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarımın Örgütlenme Deseni ve Tarımsal Kooperatifler. **Tarım Ekonomisi Dergisi**, 13(1):19-29.

EKLER

Ek 1: Anket Soru Formu

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ
TARIM EKONOMİSİ BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜRETİCİ SORU FORMU

Değerli üreticimiz aşağıda yer alan soruları dikkatli ve içtenlikle cevapladığınız için çok teşekkür eder, saygılar sunarım. Buradaki bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacağı için elinizdeki soru formuna isim yazmak zorunda değilsiniz.

Gökhan ÇINAR
gkn-cnr@hotmail.tr
0532 2727840
...../...../2008

A- GENEL ÖZELLİKLER

1. İli :
2. İlçesi :
3. Köyü :
4. Üreticinin Adı Soyadı ve Telefonu :(zorunlu değildir)
5. Öğrenim durumu: İkokul Ortaokul Lise Üniversite Lisansüstü
6. Yaşı : yıl
7. Üretici tecrübesi : yıl
8. Tarımla ilgili olarak abone olduğunuz herhangi bir dergi, gazete vb. var mı?
Evet Hayır
9. Kooperatif veya dernek üyesimiziniz?
Evet Hayır

10. Üye olduğunuz kooperatif veya derneklerde yöneticilik yaptınız mı?

Evet Hayır

11. Radyoda tarımla ilgili programları dinler misiniz?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

12. Televizyonda tarımla ilgili programları seyrediyor musunuz?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

13. İl ilçe merkezine gitme sıklığınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

14. Arkadaşlarınız size tarımla ilgili konularda danışır mı?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

B- İŞLETMENİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

İşletmenin Arazi Varlığı

15. Hane Halkı Nufusu

16. Toplam Arazidekar

İşletmenin Hayvan Varlığı

17. İşletmedeki hayvan sayısı.....baş

18. hayvancılığı geliriTL/yıl

İşletmenin Bitkisel Üretim Varlığı

19. Tarla ürünleri.....dekar

20. Tarla ürünleri geliriTL/yıl

21. Sebzeler.....dekar

22. Sebze üretim geliriTL/yıl

23. Meyveler.....dekar

24. Meyve üretim geliriTL/yıl

C- İŞLETME SAHİBİNİN TARIMSAL YAYIM İHTİYAÇLARI ve ÖZEL TARIMSAL DANIŞMANLIK SİSTEMİ

25. Toprak hazırlığı konusunda danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

26. Gübreleme konusunda danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

27. Ekim dikim konusunda danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

28. Bitki koruma konusunda danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

29. Alet makina konusunda danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

30. Sulama konusunda danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

31. İşletmemde sürü yönetimini daha iyi yapabilmek için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

32. İşletmemde besleme ve rasyon için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

33. Sürümün bakım koşullarını iyileştirebilmek için yeni bilgi ve uygulamalara ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

34. Pazarlama ve satış konusunda danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyar mısınız?

Her zaman Ara Sıra Nadiren Hiç

35. Üreticilik ile ilgili teknik bilgiyi nereden sağlıyorsunuz? Öncelik sırasına göre (1,2,3):

36. Kendi kendime	☐	41. Tarım teşkilatından	☐
37. Kooperatif merkezinden	☐	42. Gazete, Radyo, TV	☐
38. Birlikten	☐	43. Komşu, akraba	☐
39. Veterinerden	☐	44. Ziraat mühendisi.	☐
40. Zirai ilaç bayii	☐	45. Üniversitelerden	☐

46. Bu güne kadar herhangi bir teknik bilgi veya pratik uygulamalar için hiç para ödediniz mi?

Evet Hayır (hayır ise sonraki soruyu atlayınız)

47. Bu bilgi veya pratik uygulamalar beklentinizi karşıladı mı?

Tamamen karşıladı Karşılandı Kısmen karşılandı Hiç karşılanmadı

48. Bu güne kadar herhangi bir teknik bilgi veya pratik uygulamalar için ücretsiz düzenlenen ziraat konularında bir toplantı, seminer, tarla günü vb. Etkinliğe katıldınız mı?

Evet Hayır (hayır ise sonraki soruyu atlayınız)

49. Bu etkinlik beklentilerinizi karşıladı mı?

Tamamen karşıladı Karşılandı Kısmen karşılandı Hiç karşılanmadı

50. Üreticilerin bilgi ve becerilerini artırmak amacıyla kullanılması gereken en uygun yöntemi öncelik sırasına göre (1,2,3) işaretleyiniz.

51. Radyo-TV	☐	54. Uygulamalı eğitim	☐
52. Gazete Dergi	☐	55. Bireysel eğitim	☐
53. Seminer-Konferans	☐	56. Diğer (.....)	☐

Üreticilerin yayım hizmetleri ile ilgili bilgi ve becerilerini artırma (sadece biri seçilecek);

57. Tarım Bakanlığı tarafından, ücretsiz belli bir ücret karşılığı, yapılmalı.
58. Birlikler tarafından ücretsiz belli bir ücret karşılığı, yapılmalı.
59. Mahalli kooperatifler tarafından, ücretsiz belli bir ücret karşılığı, yapılmalı.
60. Belli bir ücret karşılığında özel sektör tarafından yapılmalı
61. Avrupa birliğine bağlı ülkelerde ve dünyadaki birçok ülkede tarımsal üretim sorunlarının çözümü için özel şirketlerin de görev aldığını biliyor musunuz?
- Evet Hayır

Bu özel şirketler üreticilerin sorunlarına yönelik üniversite ve araştırma kurumlarının yapmış oldukları çalışmaları ve çözümleri üreticiye ulaştırmada bir köprü görevi görmektedir. Çiftçiler için yapmış oldukları bu çalışmaların maliyetlerinin bir kısmını çiftçilere ya da çiftçi örgütlerine (dolayısıyla örgütlerde çiftçilerden maddi destek sağlayarak) yansıtmaktadır. Özetle bilgi almanın bedelini çiftçiler ödemektedir.

62. Sizce böyle bir sistem ülkemizde de uygulanmalı mı?
- Evet Hayır

63. Avrupadaki gibi tüm üretim teknikleri, modern yöntemler, pazarlama, verimlilik v.b sorunlarınızı gideren bir şirket kurulmuş olsa ve tüm tarımsal sorunlarınızı danışmanları aracılığıyla çözmeyi tahahüt etse bu sisteme dahil olmak için dekar başına TL öder misiniz?

.....

Bu danışmanlık ücretine karşılık bir şirket bulamadığınızı düşünelim:

Senaryo 1: Devlet desteklediği takdirde danışmanlık hizmeti veren şirketlerden hizmet satın almayı düşünür müsünüz?

Evet Hayır

Senaryo 2: Hiçbir destekleme olmadan danışmanlık şirketleri size gelir artışı garantisi verseler danışmanlık hizmeti veren şirketlerden hizmet satın almayı düşünür müsünüz?

Evet Hayır

64. Bu danışmanlık işini doğrudan özel şirketler değil de sizin de üyesi olduğunuz **üretici kooperatifi** yapsa danışmanlık ücreti artırır mısınız?

Evet Hayır

65. Bu danışmanlık işini doğrudan özel şirketler değil de sizin de üyesi olduğunuz **üretici birliği** yapsa danışmanlık ücreti artırır mısınız?

Evet

Hayır

D. GELECEĞE YÖNELİK HEDEFLER

Bireysel hedefler

66. Mümkün olduğunca yüksek gelir elde etmek istiyorum.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum
67. Sevdiğim ve zevk aldığım bir işle uğraşmak istiyorum.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum
68. Gelecekte daha iyi yaşam koşulları oluşturmak istiyorum.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum
69. Tarımla uğraşmak bana büyük keyif veriyor.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum
70. Bu işte başarılı olarak diğer meslektaşlarımdan saygısını kazanmak istiyorum.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum
71. Yeterli boş vaktim var ve boş vakitlerimde bu işle uğraşmak istiyorum.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum
72. Kaynaklarımı değerlendirmek istiyorum.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum
73. İş yaşamımda olumlu bir imaja sahip olmak istiyorum.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum
74. Kaliteli ve güvenilir ürünler üretmek istiyorum.
 Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

İşletmenizle ilgili hedefleriniz

75. İşletmemi büyütmek istiyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

76. Verimliliği yüksek bir işletme istiyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

77. Çevre dostu ürünler üreten bir işletmem olsun istiyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

78. Yenilikleri yakından takip eden ve uygulayan bir işletmem olsun istiyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

79. Modern koşullara sahip bir işletmem olsun istiyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

80. Kendi aileme yeten bir işletmem olsun istiyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

81. Benim için gelir ikinci planda, zevk için üretim yapmak istiyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

G-İŞLETME SAHİBİNİN ÖRGÜTLENME İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

82. Üreticilerin örgütlenmelerine gerek yoktur.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum (bitti).

83. Üreticilerin örgütlenmelerinin gereğine inanıyorum ancak ben uğraşamam.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

84. Üreticilerin örgütlenmelerinin gereğine inanıyorum ve ben aktif olarak çalışmak isterim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

85. Üreticilerin kooperatif çatısı altında örgütlenmelerinin gerektiğine inanıyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

86. Üreticilerin birlik çatısı altında örgütlenmelerinin gerektiğine inanıyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

87. Üreticiler ürünlerini değer fiyatından pazarlayabilmeleri için örgütlenmelidir.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

88. Üreticiler girdileri daha ekonomik alabilmek için örgütlenmelidir.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

89. Üreticiler teknik sorunlarını daha kolay çözebilmek için örgütlenmelidir.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen Katılıyorum

Ek 2 : Analiz Sonuçları (Gretl)

Convergence achieved after 22 iterations

Model 1: Probit estimates using the 399 observations 1-399

Dependent variable: odeme_isteklili

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value	
const	1.69487	15822.6	0.0001071	0.9999	
gelir	0.000321017	4.53284e-05	7.082	1.42e-012	***
ogrenim	1.19832	0.203103	5.900	3.63e-09	***
yas	0.0272833	0.0350276	0.7789	0.4360	
deneyim	-0.0326254	0.0342427	-0.9528	0.3407	
abone	-7.73697	7911.32	-0.0009780	0.9992	
uyelik	-0.326715	0.326475	-1.001	0.3170	
yoneticilik	0.0973237	0.315276	0.3087	0.7576	
kozmopolitlik	1.32392	0.230819	5.736	9.71e-09	***
nufus	0.0600196	0.177666	0.3378	0.7355	
yaymihtiyec	0.555444	0.273720	2.029	0.0424	**
katilim	0.357988	0.204430	1.751	0.0799	*
hedefler	0.747798	0.315835	2.368	0.0179	**
is_hedefleri	0.458852	0.254032	1.806	0.0709	*

Mean dependent var 0.679198 S.D. dependent var 0.170132
 McFadden R-squared 0.507608 Adjusted R-squared 0.451689
 Log-likelihood -123.2760 Akaike criterion 274.5521
 Schwarz criterion 330.3975 Hannan-Quinn 296.6698

Number of cases 'correctly predicted' = 351 (88.0%)

f(beta'x) at mean of independent vars = 0.170

Likelihood ratio test: Chi-square(13) = 254.171 [0.0000]

		Predicted	
		0	1
Actual	0	104	24
	1	24	247

Excluding the constant, p-value was highest for variable 7 (abone)

Convergence achieved after 103 iterations

Model 1: Tobit estimates using the 271 observations 1-271

Dependent variable: b_yaym_ucret

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value	
const	12.6820	7.15976	1.771	0.0765	*
gelir	0.000418015	4.09191e-05	10.22	1.69e-024	***
ogrenim	-0.0416138	0.458707	-0.09072	0.9277	
yas	-0.200805	0.0593084	-3.386	0.0007	***
deneyim	0.106726	0.0551446	1.935	0.0529	*
abone	1.83461	1.48342	1.237	0.2162	
uyelik	0.159591	0.778125	0.2051	0.8375	
yoneticilik	0.107445	0.491850	0.2185	0.8271	
kozpolitlik	0.373938	0.616011	0.6070	0.5438	
nufus	-0.0315771	0.415927	-0.07592	0.9395	
yaymihtiyec	-0.227983	0.669846	-0.3404	0.7336	
katilim	-0.236382	0.532135	-0.4442	0.6569	
hedefler	-0.667041	0.893004	-0.7470	0.4551	
is_hedefleri	-0.845474	0.691626	-1.222	0.2215	
orgutsel_hedef	-0.0238045	0.238211	-0.09993	0.9204	

Mean dependent var 7.387454 S.D. dependent var 4.562454

Censored obs 0 sigma 3.612072

Log-likelihood -732.5726 Akaike criterion 1497.145

Schwarz criterion 1554.779 Hannan-Quinn 1520.286

Test for normality of residual -

Null hypothesis: error is normally distributed

Test statistic: Chi-square(2) = 48.7566

with p-value = 2.5861e-011

Convergence achieved after 21 iterations

Model 1: Probit estimates using the 210 observations 1-210
Dependent variable: odeme_isteklili

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value
const	-2.41276	16374.3	-0.0001474	0.9999
gelir	0.000500696	8.85216e-05	5.656	1.55e-08 ***
ogrenim	0.949783	0.303836	3.126	0.0018 ***
yas	0.00420028	0.0416673	0.1008	0.9197
deneyim	-0.0169298	0.0417941	-0.4051	0.6854
abone	-5.12834	8187.13	-0.0006264	0.9995
uyelik	-0.267804	0.441999	-0.6059	0.5446
yoneticilik	-0.815576	0.741506	-1.100	0.2714
kozmopolitik	0.959096	0.341329	2.810	0.0050 ***
nufus	0.121193	0.262274	0.4621	0.6440
yaymihtiyec	1.46151	0.466925	3.130	0.0017 ***
katilim	0.579443	0.318301	1.820	0.0687 *
hedefler	0.456603	0.434441	1.051	0.2933
is_hedefleri	0.425542	0.381674	1.115	0.2649

Mean dependent var 0.661905 S.D. dependent var 0.134356
McFadden R-squared 0.562346 Adjusted R-squared 0.458141
Log-likelihood -58.79898 Akaike criterion 145.5980
Schwarz criterion 192.4575 Hannan-Quinn 164.5415

Number of cases 'correctly predicted' = 187 (89.0%)
f(beta'x) at mean of independent vars = 0.134
Likelihood ratio test: Chi-square(13) = 151.103 [0.0000]

		Predicted	
		0	1
Actual	0	58	13
	1	10	129

Excluding the constant, p-value was highest for variable 7 (abone)

Convergence achieved after 100 iterations

Model 1: Tobit estimates using the 139 observations 1-139

Dependent variable: h_yaym_ucret

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value	
const	20.4529	40.3547	0.5068	0.6123	
gelir	0.000694405	0.000263702	2.633	0.0085	***
ogrenim	1.96676	2.33296	0.8430	0.3992	
yas	0.405832	0.372689	1.089	0.2762	
deneyim	-0.693856	0.386732	-1.794	0.0728	*
abone	10.6826	15.2256	0.7016	0.4829	
uyelik	-0.243324	3.27662	-0.07426	0.9408	
yoneticilik	-1.02660	3.88963	-0.2639	0.7918	
kozmopolitik	-0.0827166	3.08711	-0.02679	0.9786	
nufus	-0.735578	1.60053	-0.4596	0.6458	
yaymihtiyec	-2.09399	3.53381	-0.5926	0.5535	
katilim	4.19840	2.30997	1.818	0.0691	*
hedefler	-3.53037	3.74052	-0.9438	0.3453	
is_hedefleri	-1.91886	3.35492	-0.5720	0.5674	
orgutsel_hedef	1.42828	0.827462	1.726	0.0843	*

Mean dependent var 29.60432 S.D. dependent var 13.99307
 Censored obs 0 sigma 11.76033
 Log-likelihood -539.8302 Akaike criterion 1111.660
 Schwarz criterion 1158.612 Hannan-Quinn 1130.740

Test for normality of residual -

Null hypothesis: error is normally distributed

Test statistic: Chi-square(2) = 1.03509

with p-value = 0.595981

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Gökhan ÇINAR

Doğum Yeri ve Tarihi: Aydın- 10.08.1981

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Makinaları Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

a) Yayınlar

-SCI

-Diğer

b) Bildiriler

-Uluslararası

-Ulusal

c) Katıldığı Projeler :

Türkiye'nin tarımsal ihracat potansiyeli ve dış ticarete tarımsal ürünlere uygulanan gıda güvenliği standartlarının ihracatımızdaki etkilerinin belirlenmesi. TÜBİTAK Projesi: 1080055

İŞ DENEYİMİ :

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl :

ADÜ Karacasu Memnune İnci Meslek Yüksek Okulu 2008-2009

İLETİŞİM

E-posta Adresi : gkn-cnr@hotmail.com

Tarih: Haziran, 2009